

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ
САМОВРЯДУВАННІ**

Виконала: магістрантка 2-го курсу, групи
8.2817-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми ««Публічне
управління та адміністрування»
К.В. Печуріна

Керівник: доцент кафедри соціальної філософії
та управління,
доцент, к.філос.н. Маліновська О.С.

Рецензент: доцент кафедри соціальної філософії
та управління,
доцент, к.філос.н. Маловічко О.В.

Запоріжжя – 2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет соціології та управління
Кафедра соціальної філософії та управління
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та
управління

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Печуриній Катерині Вікторівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Забезпечення гендерної рівності у місцевому
самоврядуванні

керівник роботи Маліновська Ольга Станіславівна, к.філос.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «29» травня 2019 року № 802-с

2. Строк подання студентом роботи 12 грудня 2019 року

3. Вихідні дані до роботи Аналіз державної політики та нормативно-
правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і
чоловіків / авт.-упорядн. О. І. Сулова. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 90 с.;
Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету,
з позиції гендерної рівності : посібник для працівників органів виконавчої влади та
місцевого самоврядування. Київ, 2016. 36 с.; Інструменти інтегрування концепції
соціально-гендерної рівності в роботу органів місцевої влади / Н. Карбовська, Т.
Литвинова, Л. Магдюк. Київ : Український жіночий фонд, 2010. 42 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити) 1. Науковий стан розробки проблеми забезпечення гендерної рівності
у місцевому самоврядуванні. 2. Уточнити основні поняття дослідження:
«гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування».
3. Визначити принципи та методи дослідження забезпечення гендерної рівності у
місцевому самоврядуванні. 4. Проаналізувати законодавчу і нормативно-правову
базу з питань гендерної рівності. 5. Визначити особливості забезпечення
гендерної рівності у місцевому самоврядуванні. 6. Охарактеризувати стратегії
забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні. 7. Проаналізувати
сучасний стан забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в
Україні (на прикладі Біленьківської об'єднаної територіальної громади
Запорізького району Запорізької області). 8. Визначити основні фактори

оптимізації розвитку забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Маліновська О.С., доцент кафедри соціальної філософії та управління	29.05.2019	29.05.2019
Розділ 2	Маліновська О.С., доцент кафедри соціальної філософії та управління	22.06.2019	22.06.2019
Розділ 3	Маліновська О.С., доцент кафедри соціальної філософії та управління	21.09.2019	21.09.2019

7. Дата видачі завдання 29 травня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2019	<i>виконано</i>
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2019	<i>виконано</i>
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2019	<i>виконано</i>
4.	I розділ	Червень 2019	<i>виконано</i>
5.	II розділ	Серпень 2019	<i>виконано</i>
6.	III розділ	Вересень 2019	<i>виконано</i>
7.	Систематизація висновків	Листопад 2019	<i>виконано</i>
8.	Нормоконтроль	Грудень 2019	<i>виконано</i>

Студент _____ К.В. Печуріна
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.С. Маліновська
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 89 сторінок, 95 позицій у списку літератури, 4 додатків.

ГЕНДЕР, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ, ДИСКРИМІНАЦІЯ, ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА, ГЕНДЕРНЕ ІНТЕГРУВАННЯ, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Мета дослідження: вивчення особливостей системи забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні на предмет визначення визначення факторів оптимізації її розвитку.

Об'єкт дослідження: місцева влада об'єднаних територіальних громад.

Предмет дослідження: забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, структурно-функціональний, аналіз статистичних даних.

Гіпотеза: полягає у припущенні, що процес забезпечення гендерної рівності на рівні місцевого самоврядування має комплексний характер, передбачає застосування актуальних інноваційних стратегій і механізмів і спиратися на активність членів громад.

Висновки: 1. Попри існуючу нормативну базу з питань гендерної рівності та розширення повноважень жінок, Україна досі стикається з викликами, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей дітей, молоді, жінок, чоловіків, які зазнають/ відчують дискримінацію.

2. Упровадження соціально-гендерних підходів в роботу місцевої влади об'єднаних територіальних громад є запорукою розвитку справжньої демократії. Інтегрування концепції гендерної рівності як складової соціальної справедливості в місцеву політику забезпечує її соціальну та гендерну чутливість, відповідність інтересам та потребам всіх громадян, особливо соціально уразливим групам населення, які відчують уразливість за ознаками віку, статі, фізичного стану, етнічної належності, віросповідань, соціального статусу тощо.

SUMMARY

Diploma thesis consists of 89 pages, 95 literature sources, 4 annexes.

GENDER, GENDER EQUALITY, DISCRIMINATION, GENDER POLICY, GENDER INTEGRATION, LOCAL SELF-GOVERNMENT

Research purpose is to study the features of a gender equality system in local self-government in order to determine the factors for its development optimization.

Research object is the local authority of the united territorial communities.

Research subject is ensuring gender equality in local self-government.

Research methods are analysis, synthesis, induction, deduction, structural and functional, statistical data analysis.

Research hypothesis is that gender equality process at the local self-government level is complex, involves the use of current innovative strategies and mechanisms and is based on the community members' activity.

Conclusions: 1. Ukraine still faces challenges that affect the equal rights and opportunities of children, youth, women, and men who undergo discrimination or feel discriminated despite the existing gender equality regulatory framework and the empowerment of women.

2. Implementation of socio-gender approaches into local authorities' work in the united territorial communities is the key aspect to the true democracy development. Integration of the gender equality concept as a component of social justice into local politics ensures its social and gender sensitivity, correspondence to the interests and needs of all citizens, especially socially vulnerable groups, who are characterized as such by age, gender, physical state, ethnic identity, religion, social status etc.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ.....	9
1.1. Науковий стан розробки проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.....	9
1.2. Уточнення основних понять дослідження: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місьцеве самоврядування».....	18
1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.....	23
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ.....	31
2.1. Законодавча і нормативно-правова база з питань гендерної рівності.....	31
2.2. Особливості забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні	40
2.3. Стратегії забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.....	49
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ.....	59
3.1. Сучасний стан забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в Україні (на прикладі Біленьківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району Запорізької області).....	59
3.2. Основні фактори оптимізації розвитку забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.....	67
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	80
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Процеси оновлення форм соціального життя на світовому і національному рівнях, радикальні зміни, що відбуваються в сучасному політико-правовому становищі жінки, актуалізують проблему гендерної рівності, розв'язання якої потребує реалізації гендерної політики, спрямованої на формування нового світогляду щодо ролі жінки в суспільстві загалом і системі державного управління та місцевого самоврядування зокрема. Успішне проведення гендерної політики є одним із факторів реалізації демократичних реформ – необхідної умови для входження України як повноправного партнера до світового співтовариства. Основою формування гендерної політики в органах місцевого самоврядування має стати комплексний підхід до проблеми рівності жінок і чоловіків, який передбачає впровадження гендерного підходу в усі сфери місцевої політики через удосконалення й оцінку процесів прийняття рішень, стратегічної політики та програм у всіх сферах і на всіх рівнях з метою забезпечення принципу гендерної рівності. При цьому принцип гендерної рівності поєднується з традиційним принципом підтримки жінок, який не втратив своєї актуальності з огляду на те, що жінки поки ще займають нижчі, ніж чоловіки, позиції в усіх інституціях українського суспільства: соціальній, економічній і політичній.

Проблемна ситуація полягає у тому, що в Україні тільки починає впроваджуватись комплексний гендерний підхід, який розглядає не жінок самих по собі, а жінок і чоловіків разом – як акторів у процесі розвитку, так і одержувачів його результатів. Гендерна рівність більше не розглядається як «окреме питання», а стає питанням усіх напрямків політики і програм. Гендерні проблеми сучасної української сім'ї потребують активізації впровадження державної гендерної політики, поглиблення гендерних перетворень, подолання гендерних стереотипів.

Основними труднощами, з якими стикаються представники органів місцевого самоврядування (особливо – сільських рад) при виконанні рішень Парламенту, Уряду та Президента України щодо реалізації державної гендерної

політики, є відсутність зрозумілої та доступної інформації про сутність «гендеру» та про те, яким чином їх стосуються питання гендерної рівності.

Реалізація державної гендерної політики, так само, як і сімейної політики повинна стати пріоритетним напрямком у роботі органів місцевого самоврядування. У центрі уваги будь-якого органу влади завжди повинні бути люди – жінки і чоловіки. Саме для них, їх сімей та дітей необхідно збудувати суспільство гендерної рівності та соціальної справедливості.

Проблемою гендерної рівності в Україні займається широке коло вітчизняних науковців, такі як І.П. Андрусак, О. Вілкова, С.В. Гаращенко, Н.Грицяк, О.М. Кікінежді, Л.С. Кобелянська, К.Б.Левченко, Н.В. Максименко, Т.О. Марценюк, Т.М. Мельник, О. Сулова, В.В. Черняхівська та інші. Вони розглядають сутність гендерної рівності, необхідність її впровадження у розбудові демократичного суспільства. Втім, на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими питання забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, що підкреслює актуальність обраної теми.

Об'єктом дослідження виступає місцева влада об'єднаних територіальних громад.

Предмет дослідження – забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.

Метою дослідження є вивчення особливостей системи забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні на предмет визначення факторів оптимізації її розвитку.

Відповідно до мети визначено *завдання* дослідження:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні;
- здійснити уточнення основних понять дослідження: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування»;
- обґрунтувати основні принципи та методи дослідження, що використовуються у даній роботі;
- проаналізувати законодавчу і нормативно-правову базу з питань

гендерної рівності;

– визначити особливості забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні;

– охарактеризувати стратегії забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні;

– проаналізувати сучасний стан забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в Україні (на прикладі Біленьківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району Запорізької області);

– визначити основні фактори оптимізації забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що процес забезпечення гендерної рівності на рівні місцевого самоврядування має комплексний характер, передбачає застосування актуальних інноваційних стратегій і механізмів та має спиратися на активність членів громад у реалізації програм.

Апробація роботи. Результати дослідження було представлено: на парламентських слуханнях на тему «Запобігання та протидія дискримінації жінок з вразливих соціальних груп» (м. Київ, 10 жовтня 2018 року); на Жіночому конгресі (м. Київ, 2018); на тренінгу «Гендерні аспекти в роботі органів місцевого самоврядування» для жінок-депутаток, уповноважених осіб з питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у місцевих радах (м. Запоріжжя, 2019); на науково-практичній конференції «Інструменти і механізми модернізації наукових та освітніх процесів» (м. Львів, грудень 2019 р.).

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

1.1. Стан наукової розробки проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні

Розробка проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в Україні невід'ємна від розвитку гендерної досліджень. Від самого початку наукові теорії у жіночому питанні супроводжувалися моделями соціального переоблаштування, якими передбачалося усунення причин міжстатевої нерівності. У цьому відношенні розвиток теорії жіночого питання не був винятком. Власне, саме наукові праці не лише розкривають становище жінок у суспільстві, а й пропонують напрями і методи, у т. ч. політичні, утвердження їхньої рівності з чоловіками. З цієї причини вирішення проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в Україні не може мати позитивних наслідків без звернення до світових теоретичних надбань.

Проблема рівності жінок і чоловіків у цілому була піднята ще в античну епоху, зокрема, дослідники (як-от, О.О. Вороніна [11]) виділяють три теоретичних підходи. Перший – кініків/стоїків, які пропонували етичне обґрунтування рівності, апелювали до уявлень про громаду, у якій гарантований всезагальний рівний достаток (у подальшому цей підхід стане основою соціалістичної теорії). Другий підхід використовує поняття рівності для виправдання природної ієрархії статусів, зокрема у Платона з його державною утопією і критикою демократичного устрою полісу (ця традиція отримує свій розвиток у Т.Гобса, у консерваторів поч. ХХ ст. та прихильників ідеї мерітократії у ХХІ ст.). Третій напрям пов'язаний з Арістотелем, який вважав, що рівність можлива тільки між однаковими у певній мірі людьми, а досягнення достатку ґрунтується на змагальності (конкуренції) між ними,

оскільки не існує інших апіорних процедур виділення найбільш гідних (пізніше на цій основі формується ліберальна модель рівності).

У ранньому християнстві всезагальна духовна рівність людей була одним з основних етичних принципів, проте у добу середньовіччя ця ідея була скасована батьками церкви. Рух Реформації на чолі з Мартіном Лютером здійснив переворот у свідомості і створив передумови для розвитку ідей про рівність людей не тільки в етичному або релігійному, але і у соціально-політичному сенсі.

У добу Просвітництва ідея рівності розвивалася у філософії Ж.-Ж. Руссо, особливо Дж. Лока, економічній теорії А.Сміта та інших представників ліберального напрямку. У XIX ст. дискусії про рівність отримали розвиток у межах різних соціально-політичних теорій.

Слід зауважити, що тема гендерної рівності, рівності жінок і чоловіків різною мірою була предметом дискусій, але майже до кінця XVIII ст. залишалася практично розмитою і лише на зламі XIX-XX ст.ст. вийшла на рівень науково-теоретичного обговорення у зв'язку із виникненням феміністського руху. Саме фемінізм був джерелом гендерної теорії.

На перших етапах феміністський рух проходив під гаслом зрівняння жінок у правах з чоловіками. Від 70-х років XX ст. він проходить під гаслом «рівність у відмінності», який став серцевиною гендерного підходу, що полягає у визнанні рівності обох статей у всіх сферах суспільного життя.

Основними течіями у жіночому питанні вважають комуністичну та соціалістичну (Ф.Енгельс, А.Бебель), біолого-детерміністську (І.Гофман, Дж.Роулз) та ін. Вагомий внесок у розвиток ідей, що у подальшому стали підґрунтям гендерної теорії, здійснили представники української суспільної думки Х.Алчевська, М.Вовчок, Г.Барвінок, О.Кисілевська, О.Кобилянська, Н.Кобринська, М.Рудницька та інші.

Гендерна проблема розроблялася дослідниками ліберально-реформістського напрямку, зокрема, такими як Б.Фрідан, С.Бовуар, В.Брайтон, Ч.Тейлор. Слід звернути увагу на те, що популярність комуністичних і

соціалістичних поглядів спостерігається і сьогодні (праці Дж.Хубер, Р.Печеські, Е.Кеслер-Херіс).

Серед сучасних вітчизняних дослідників гендерної проблеми виділяються праці Н.Гапон, Т.Говорун, О.Кікінеджи, Н.Грицяк, Н.Дармограй, І.Жеребкіної, Т.Журженко, О.Забужко, О.Іваненко, О.Кісь, Н.Лавриненко, К.Шевченко, Л.Лобанової, О.Маланчук-Рибак, С.Павличко, З.Ромовської, А.Смоляр, О.Ярош та багатьох інших.

Світоглядно-методологічною основою гендерних досліджень виступає філософія. Вагомий внесок у розв'язання проблем гендеру і гендерної рівності на філософському і методологічному рівнях (особливості гендерного підходу у гуманітарній сфері знання) здійснила О. Вороніна. У своїх численних працях авторка доходить висновку про гендер як соціокультурний феномен. Окремо науковий інтерес для нашого дослідження представляють роботи О. Вороніної, в яких вона дає комплексний аналіз гендерної рівності як структурного елемента державної політики, її роль у сучасному світі, вплив на неї національних механізмів, особливу увагу зосереджує на філософських та культурологічних підходах до поняття «рівність», «подібність /тотожність» та «неоднаковість» чоловіків і жінок, досліджує зв'язок гендерної рівності і фемінізму[10; 11].

Серед робіт, які заслуговують на увагу, слід назвати навчальний посібник «Основи теорії гендеру» (2004), підготовлений Київським інститутом гендерних досліджень (авт.кол. В. П. Агеева, Л. С. Кобелянська, М. Скорик), у якому подано основні поняття, структуру й тематику гендерних досліджень як предмета міждисциплінарного вивчення. Тут систематизовано викладено як основи гендеру, так і способи його побутування в різних суспільних сферах та соціальних інститутах [67]. У посібнику розглядаються філософські, економічні, правові, соціологічні та інші аспекти гендерної рівності.

Серед великого масиву різнопланових досліджень, варто виділити, передусім, розвідки монографічного характеру. Це, передусім, колективна монографія «Гендерні аспекти державної служби», підготовлена колективом

авторів (М. Пірен, Н. Грицак, Т. Василевська, І. Ованицька; заг. ред. Б. Кравченко, 2002), монографії К. Б. Левченко «Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління» (2003) і Н. Грицяк «Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики» (2004), у яких розглядаються теоретико-методологічні засади формування й реалізації гендерної політики в Україні; з урахуванням об'єктивного зростання впливу міжнародних стандартів та норм міжнародного права на забезпечення гендерної рівності в українському суспільстві узагальнено світовий досвід формування та реалізації гендерної політики провідних держав; висвітлено основні принципи побудови і функціонування національних механізмів забезпечення рівності жінок і чоловіків, проаналізовано міжнародні документи щодо прав жінок та гендерної рівності, діяльність європейських інституцій стосовно досягнення гендерного паритету в суспільстві; досліджено організаційно-правове забезпечення гендерної рівності та механізми її реалізації в Україні, гендерного паритету в державно-управлінській сфері [26; 53; 18].

Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні досліджуються С. В. Березою, О. Копієвською, О.В. Матвієнко, Н.М. Оніщенко, М.О. Томашевською та ін. У колективній монографії за участі більшості з цих авторів «Європейський правовий вимір гендерно чутливої політики» (2005) порушуються питання трансформації шляхів розв'язання проблем рівних прав та можливостей статей, обґрунтовано той факт, що на зміну концепції поліпшення становища жінок у світовій і національній свідомості приходять концепція гендерної рівності, прогресу і справедливості [39].

У монографії Т.М. Мельник «Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності» (2010) розкриваються важливі аспекти використання зарубіжного досвіду у забезпеченні гендерної рівності у українському суспільстві [60].

У контексті дослідження гендерної політики як елементу соціальної відповідальності заслуговують на увагу праці Н. Болотіної, З.Ромовської та ін., присвячені гендерній експертизі законодавства України [6; 78].

З огляду на важливість формування просвітницького, освітньо-ідеологічного механізму забезпечення гендерної рівності цікавою і важливою видається колективна монографія «Гендерні дослідження : прикладні аспекти» за загальною науковою редакцією В. П. Кравця (В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді, 2013), у якій окреслено проблемне поле гендерних досліджень у контексті Національної доктрини розвитку освіти та інтеграції з європейським освітнім простором. Гендерна парадигма втілена на засадах системогенези вирішення актуальної наукової проблеми: впровадження гендерночутливого підходу у практику школи і ЗВО та розробки інноваційних освітніх технологій, релевантних демократичній системі загальнолюдських цінностей для оптимізації особистісного та професійного розвитку майбутніх фахівців, формування егалітарної культури молоді [27].

Серед дисертаційних робіт, у яких так чи інакше розглядаються проблемні питання, пов'язані із забезпеченням гендерної рівності, слід назвати праці А.І.Табанової, В.В. Черняхівської [86; 91].

Серед останніх робіт з досліджуваної тематики цікавою є робота Кирила Степаненка «Жінки в політиці (світовий та український досвід)» (2019), у якій розглядається діяльність українських жінок, які на хвилі революційних перетворень 2014 року «увірвалися» в українську політику та значно покращили її якість. Саме жінки-депутатки (передусім від проєвропейських партій) запустили процес «політичної емансипації», їх активність змусила знову звернутися до питань гендерної рівності в політиці і спровокувала хвилю інтересу жіночих рухів до участі в реформуванні держави. Як зауважує автор, політична практика останніх років, особливо на тлі некомпетентності багатьох чоловіків з «вищої ліги», дозволяє говорити про появу нової генерації жінок у політиці [83].

Однією із особливостей сучасного етапу гендерних досліджень є те, що їх об'єктом поряд із жінками все частіше стають чоловіки. Цим питанням присвятили свої наукові пошуки зарубіжні науковці М.Кімел, Р.Конел, М.Мід, Р.Бейлз, Ш.Берн, О.Мещеркіна, С.Ушакін та ін. У гендерних дослідженнях

українських учених акценти зосереджено переважно на проблемах жінок: захисті їхніх прав, підвищенні суспільного статусу. Водночас чоловіки розглядаються як суб'єкти дискримінації жінок. Втім, проблеми чоловіків в Україні стали предметом досліджень Т. Титаренка, О.Покальчука та ін.

Суттєве значення з обраної тематики складають публікації у фахових періодичних виданнях. Основними темами є історичні аспекти і категоріально-понятійний апарат гендерної проблематики, механізми впровадження гендерної рівності, досвід Європейського Союзу (І.П. Андрусак [1; 2], Т.С. Ганзінська [14], С.В. Гаращенко [15], Л.В. Гонюкова [17], Г. Ільтьо [45], В.Соколов [81] та інші). Доволі популярною останнім часом є тематика гендерного бюджетування (Ж.А.Белец [4], О. Давліканова [33], А.В. Ніколюк [64]).

З огляду на тему дослідження, а саме забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, привертає увагу стаття О.В. Батанова «Децентралізація та місцеве самоврядування у гендерному вимірі: вітчизняний досвід та міжнародні стандарти» (2018). Автор вважає, що місцеве самоврядування є однією з найбільш гендерно чутливих форм демократії. Серед ключових викликів та можливостей в питаннях гендерної рівності на місцевому рівні в Україні він називає такі: сприяння впровадженню гендерного підходу у діяльність органів місцевого самоврядування та посиленню ролі територіальних громад у цьому напрямку, впровадження гендерної перспективи у політиці на місцевому рівні для забезпечення доступу до державної та муніципальної політики для всіх громадян, що має впливати та повсякденне життя жінок і чоловіків, подолання гендерних стереотипів у територіальних громадах та сприяння гендерній рівності у локально-регіональному вимірі функціонування соціуму, розробка та реалізація стратегій гендерної рівності та впровадження гендерного підходу у різноманітних аспектах життя територіальних громад та діяльності органів місцевого самоврядування тощо. Однією з найбільш гендерно-чутливих проблем, характерних для сучасної України, є обмежений їх доступ жінок до влади в цілому та муніципальної влади, зокрема [3, с.48].

Серед робіт, у яких, на нашу думку, у певній мірі розглядаються деякі питання досліджуваної нами проблеми, слід назвати працю «Інструменти інтегрування концепції соціально-гендерної рівності в роботу органів місцевої влади» (Н. Карбовська, Т. Литвинова, Л. Магдюк). У посібнику представлені теоретичні та практичні матеріали стосовно проблем соціальної справедливості та гендерної рівності в Україні, надані методики визначення відповідних проблем в різних сферах соціоекономічного розвитку, методики збору та соціально-гендерного аналізу диференційованих даних, а також практичні рекомендації щодо соціально-гендерного інтегрування з використанням інноваційних методологій. Проект «Інструменти соціально-гендерного інтегрування – платформа для забезпечення соціальної справедливості в Україні» виконано міжнародним благодійним фондом «Український Жіночий Фонд» за фінансування Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив, Канадського агентства міжнародного розвитку [46].

Також вартим уваги є інформаційно-практичний посібник, підготовлений І. В. Дорожкіною і В. В. Ковальчук: «Гендерна політика в місцевих громадах : інформаційно-практичний посібник для голів та депутатів сільських, селищних, міських рад», у якому, базуючись на дослідженому міжнародному досвіді, усвідомлених світових тенденціях та аналізі рішень, прийнятих органами державної влади України, запропоновано визначення сутності гендерної політики, розглянуто механізми та рекомендації щодо реалізації державної гендерної політики, підготовки та впровадження відповідних рішень на місцевому рівні. Слід зауважити, що видання стало можливим завдяки підтримці Програми малих грантів Посольства Королівства Норвегії, що була надана у рамках реалізації проекту «Гендерна рівність – запорука розвитку громадянського суспільства» [37].

У зв'язку з цим слід зазначити, що важливу роль в розвитку гендерних досліджень в Україні відіграють спеціалізовані наукові центри, утворені у структурах громадських жіночих організацій і фондів, регіональні центри гендерних досліджень, науково-дослідні і консультативні гендерні центри,

зокрема Українська Асоціація Дослідників Жіночої Історії (УАДЖІ), Українська гендерна мережа (зараз мережу адмініструє Київський інститут гендерних досліджень), Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА».

Результатом проведення Конкурсу на створення кафедр гендерних студій в університетах України, організованому Програмою рівних можливостей та прав жінок в Україні, що є спільним проектом Європейського Союзу, Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку (Sida) та Програми розвитку ООН, стало створення кафедр гендерних досліджень та гендерних центрів на базі багатьох ЗВО в Україні (зокрема, у Національному університеті «Острозька академія», у НТУУ «КПІ» тощо)

Помітними віхами на шляху становлення гендерних досліджень в Україні стали міжнародні науково-практичні конференції, якими було розширено застосування комплексного підходу до вирішення наукових завдань. Вагомою підтримкою для розвитку теоретичних і політико-практичних засад вирішення гендерної проблеми в Україні стала участь вітчизняних науковців у різноманітних дослідницьких проектах, зокрема за сприяння ПРООН, Міжнародного фонду «Відродження», Канадсько-Українського гендерного фонду.

Слід зауважити, що важливим для нас джерелом вивчення проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні є інтернет-ресурси, зокрема такі сайти і хаби, як «Гендерна рівність – потрібна мені і тобі!» (<https://gender.org.ua/>), «Гендер в деталях» (<https://genderindetail.org.ua/>), «ПРООН Україна / Гендерна рівність» (<https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/gender-equality.html>), Децентралізація дає можливості / Гендерна рівність (<https://decentralization.gov.ua/gender>) тощо.

Зокрема бібліотека «Гендерна рівність – потрібна мені і тобі!» включає велику кількість надзвичайно актуальних досліджень (навчальних і методичних посібників, аналітичних звітів, результатів соціологічних досліджень, практикумів для тренерів тощо) з гендерної проблематики.

Щодо теми нашого дослідження вважаємо корисними, вартими уваги такі роботи, як «Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні» (авт. кол.: О. Пищуліна, С.Рябошапка, К. Левченко, Т. Марценюк) [65], «Гендерна політика в системі державного управління» (за заг. ред. М.М. Білинської), які поглиблюють уявлення про принципи, механізми впровадження гендерної рівності [20].

В ході аналізу літератури за темою дослідження та тих робіт, в яких порушуються проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, нами виявлено кілька акцентів дослідницького інтересу. Перш за все ми дійшли висновку, що питання гендерної рівності достатньо вивчено в українській науці переважно з позицій соціологічного, психологічного, філософського, правового аналізу, під кутом зору правових умов та правового забезпечення гендерної рівності в Україні, але мало досліджень з позиції місцевого самоврядування.

Переважає більшість дослідників, які порушують проблему гендерної рівності, розглядають гендер як соціальний конструкт, зосереджують увагу на гендерних відношеннях в ракурсі ієрархії, стратифікації, що характерно для патріархальних концептів суспільних відносин, а отже аналізують гендерні проблеми переважно в контексті представництва чоловіків у владних структурах як гендерну асиметрію, дискримінацію жінок, наголошують на негативних наслідках нерівноправних відносин для прогресу соціальної, міжнародної та інших сфер життєдіяльності суспільства, констатують конструктивність жіночого політичного лідерства, наводять результати соціологічних досліджень представництва статей у представницьких, виконавчих органах влади на державному, регіональному і місцевому рівнях тощо.

Багато дослідників порушують проблему узагальнюючого критерію, котрий би забезпечив адекватне відтворення суспільних реалій. При цьому більшість науковців сходяться на думці, що таким критерієм є права людини.

Отже, аналіз літератури підтверджує неабиякий інтерес до досліджуваної

проблематики, проте не усі її аспекти розкрити у повній мірі.

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування»

Для успішного вивчення проблематики дослідження варто, передусім, уточнити усі основні поняття, які використовуються у ньому.

Природно, що першим ми маємо розглянути поняття гендеру як базового. Уперше термін «гендер» був введений психологом Р. Столлером у 1968 р. у монографії «Стать і гендер», після чого він отримав досить широке застосування та поширення у наукових колах не тільки психології, але й соціології, юриспруденції, філософії та ін. На думку Ш. Берна, гендер являє собою сукупність соціальних і культурних норм, яке суспільство рекомендує виконувати в залежності від їх біологічної статі. Таким чином, гендер створюється суспільством як соціальна модель жінок і чоловіків, яка визначає їх становище та роль у суспільстві і його інститутах, зокрема родині, політичній структурі, економіці, культурі, освіті та ін. [5, с.104].

Іноколи поряд з терміном «гендер» як синонім вживають термін «стать», хоча останній означає біологічні особливості особи та характеризує генетичну приналежність індивіда до однієї з двох категорій. А «гендер» визначає соціально-культурні особливості диференціації індивідів за ознакою статі. Як зазначає Ш. Берн, гендер – це стать як продукт виховання, впливу культури, тобто «соціальна стать» [5, с. 104].

З точки зору К.Б. Левченко та О.А. Мартиненко, гендер є соціокультурною категорією і колективним уявленням, на основі яких біологічні розходження статей перекладаються на мову соціальної і культурної диференціації [59, с.5].

Автори навчального посібника «Основи теорії гендеру» зауважують, що «гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним

контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі» [67, с.11].

Одним з головних понять нашого дослідження є поняття «гендерна рівність». Існує багато його дефініцій.

Українські науковці Т. Мельник та Л. Кобелянська вважають, що гендерна рівність – це однакове забезпечення рівними правами жінок і чоловіків. Автори запевняють, що зміст цього поняття включає відсутність привілеїв за статтю, заборону дискримінації, а також свободу вибору, розвитку, пошуку [59, с.194].

З точки зору К.Б. Левченко, під гендерною рівністю слід розуміти рівні права і рівні можливості для жінок і чоловіків у суспільстві, рівні умови для реалізації прав людини, участь в національному, політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку, отримання рівних винагород за результатами участі [53, с.306].

Більшість учених визнають гендерну рівність шляхом виділення відмінностей: як рівність статей не означає їх ототожнення одна з одною або ідентичність, як і те, що ця рівність не повинна встановлювати як норми такі умови та спосіб життя, які притаманні чоловікам.

Норми постанови Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи» від 29 червня 2004 р. відносять до спектру питань, що стосуються «гендерної рівності – дотримання рівних прав чоловіків та жінок» [76].

У цілому у сучасній літературі, присвяченій гендерній проблемі, поняття «гендерна рівність» найчастіше тлумачиться дослідниками як:

1. Рівність всіх суб`єктів соціальної взаємодії перед законом.
2. Рівність суспільних можливостей незалежно від статі, включаючи рівний доступ до ресурсів та рівність винагороди за працю.
3. Рівність у вираженні інтересів та прийнятті рішень, тобто можливість висловити власну позицію і заявити про власні інтереси, реалізація яких не визначається статтю суб`єкта.

4. Рівність результатів.

Начастіше зустрічається розуміння гендерної рівності як рівності прав і можливостей представників обох статей виражати свої інтереси.

Гендерна рівність є процесом справедливого відношення до жінок і чоловіків. Для забезпечення справедливості, критерії часто повинні компенсувати історичні та соціальні перешкоди, які не дають жінкам і чоловікам існувати в рівних умовах. Справедливість веде до рівноправності. Ідеал гендерної рівності означає, що жінки та чоловіки мають однаковий суспільний статус, однакові умови для реалізації всіх прав людини, однакові можливості робити внесок у національний політичний, економічний, соціальний розвиток та користуватися його результатами.

Концепція соціальної справедливості та гендерної рівності полягає у сприянні створенню рівних умов і можливостей для доступу жінок і чоловіків, вразливих через соціально-економічні, фізичні, статеві, вікові, етнічні, національні упередження, до програм, ресурсів; у сприянні вихованню нетерпимості до соціальної та гендерної дискримінації у суспільстві.

Визнаною на глобальному рівні стратегією забезпечення гендерної рівності є «гендерна пріоритетизація» (gender mainstreaming) (Термін «mainstreaming» перекладено як «пріоритетизація» відповідно до «Англо-французько-німецько-український словник термінології Європейського Союзу», 2007), яка була записана у Пекінській Платформі дій та затверджена офіційно на Четвертій Всесвітній конференції із становища жінок у Пекіні в 1995 р.

Гендерна пріоритетизація передбачає (ре)організацію, вдосконалення, формування та оцінку політичних процесів у такий спосіб, щоб учасники процесу прийняття політичних рішень використовували гендерний підхід в усіх галузях політики і на всіх етапах. Існуючі відмінності між чоловіками та жінками враховуються для визначення негативних наслідків, а не підтримки нерівностей чи ієрархій, які склалися у суспільстві. Гендерна пріоритетизація застосовується, наприклад, в бюджетних процесах, так званому гендерному

формуванню бюджету: тобто, це – гендерна оцінка бюджетів, використання гендерного підходу на всіх рівнях бюджетного процесу та реструктуризація доходів і видатків з метою сприяння гендерній рівності.

Ідея та цінність гендерної рівності втілюється, передусім, на державному рівні. Політика держави, яка спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків визначається як гендерна політика.

Гендерна політика – це «...державна і громадська діяльність, спрямована на утвердження рівності чоловіків та жінок у всіх сферах життєдіяльності». Таке розуміння гендерної політики легітимізує структури громадянського суспільства як акторів гендерної політики. Неурядовим організаціям відводиться особлива роль у розвитку ідеї гендерної рівності через мобілізацію руху, встановлення міжсекторних зв'язків з державними структурами та бізнесом, через функцію контролю і впливу на політику, формування соціального замовлення науці тощо» [16].

На думку В.Черняхівської, узагальнений аналіз літератури дає підстави стверджувати, що існує кілька вимірів гендерної політики у зазначеному контексті: трудовий, соціально-ролевий, політично-ролевий [91, с.45].

Трудовий вимір гендерної політики концентрується на соціально-економічному аспекті вивчення. За основу аналізу беруть розподіл праці між чоловічою та жіночою статтю, регулювання участі жінок у сфері суспільного виробництва і соціального відтворення. Гендерна політика розглядається як комплекс умов, які складаються внаслідок цілепокладальної діяльності (або бездіяльності) держави та її органів, в яких жінки та чоловіки змушені приміряти на себе відповідні «гендерні ролі» та мають рахуватися з обставинами й умовами, які пропонують державні структури та органи влади. У такому аспекті власне держава задає координати гендерної стратифікації в суспільстві, визначаючи межі та можливості залучення до найманої праці чоловіків і жінок, встановлює розміри її винагороди та рівні захисту, забезпечує можливості отримання соціальних виплат та пільг. За таких умов саме державі належить конструювання гендерних моделей зайнятості і відтворювальної

діяльності, які накладаються однаковою мірою на саму державу з її органами та інститутами.

Соціально-ролевий вимір гендерної політики концентрується на психологічному аспекті вивчення. Існує своєрідний психологічний дискомфорт, який є причиною невизначеності у життєвих орієнтирах, особливо у жінок. На рівні суспільства і держави це виявляється в низькій мотивації до громадської активності, а також в нігілістичному ставленні до демократичних цінностей та інститутів.

Політично-ролевий вимір гендерної політики концентрується навколо пріоритетів досягнення гендерної рівності в політичній сфері. В рамках цього підходу гендерна політика інтерпретується як система волевиявлення обох статей – чоловіків та жінок – у громадянському суспільстві як рівних у правах і можливостях. Права закріплюються в законах, реально забезпечуються державою з урахуванням гендерних інтересів та потреб. Метою гендерної політики виступає партнерство чоловіків та жінок саме в політичній сфері, що демонструє представницьку демократію, завдяки якій створюються реальні можливості для врахування різноманітних суспільних інтересів [91, с.45-46].

Тема нашого дослідження пов'язана з вивченням забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, отже необхідно уточнити поняття «місцеве самоврядування».

Розглянемо, як закон трактує поняття «місцеве самоврядування».

У другій статті Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» наголошує, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду, жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України та здійснювати місцеве самоврядування територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні,

міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [75].

Місцеве самоврядування в Україні тривалий час мало тільки управлінську назву, але здійснювати будь які дії без належного фінансування та з постійно вилученим бюджетом не давало можливості територіальним громадам на здійснення своїх прав місцевого значення. Після Революції Гідності була висунута ініціатива реформи місцевого самоврядування у супроводі трансформації державного устрою заради стабільності в Україні. Відтак, реформа місцевого самоврядування стала запорукою політичної стабільності в Україні та її майбутнього процвітання.

Отже, ми визначилися із змістом основних понять нашого дослідження і можемо перейти до розгляду подальших питань.

1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні

Для того, щоб реалізувати поставлені у кваліфікаційній роботі мету й завдання, ми використали цілий комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих загальнонаукових принципів і методів дослідження, спрямованих на отримання максимально об'єктивних і достовірних результатів.

Ефективність будь-якого наукового дослідження залежить, передусім, від загальних та конкретно наукових принципів. Саме вони складають зміст загальнонаукової та спеціальної методологій. Кожен дослідник має спиратися саме на це підґрунтя.

Основним і головним принципом для проведення будь-якого дослідження є принцип об'єктивності. У відповідності до цього принципу, будь-яке дослідження має своєю головною метою пошук об'єктивних чинників, зв'язків, залежності. Від цього залежить успіх будь-якого дослідження. Принцип об'єктивності вимагає обґрунтованості вихідних даних, послідовності та логічності дослідження. Саме на цій основі через використання достовірних

фактів можна досягнути достовірних висновків. Висока ефективність принципу об'єктивності залежить, передусім, від того, наскільки дослідник зміг виділити та проаналізувати можливі варіанти рішення, а також виявити всі точки зору на питання, що досліджується [48, с. 16].

Об'єктивність дослідження проявляється в урахуванні всіх факторів, які породжують певне явище (в даному дослідженні гендерна рівність), у знаходженні актуальних дослідницьких підходів та засобів. Таким чином, можна отримати достовірне знання про об'єкт дослідження. Також суть принципу об'єктивності полягає в тому, що на основі використання наукової літератури без упереджень та спотворень ми систематизуємо матеріал, який стосується системи гендерної рівності та її забезпечення у місцевому самоврядуванні. Головною перевагою цього принципу є виключення ризику застосування суб'єктивізму, упередженості та однобічності у підборі та подальшій оцінці фактів [48, с. 17].

У процесі дослідження принцип об'єктивності ми доповнюємо принципом системності. В основі цього принципу – комплексне дослідження системи забезпечення гендерної рівності та її складових частин. Таким чином, ми маємо змогу краще зрозуміти особливості її становлення та впровадження в органи влади, а також ефективність застосування механізмів гендерної рівності у місцевому самоврядуванні. Завдяки системному підходові можна дослідити проблемну тему як багатомірне явище, як єдність об'єктивного і суб'єктивного [48, с. 12].

Отже, принципи об'єктивності та системності дозволяють нам всебічно вивчити процес впровадження системи гендерної рівності в Україні з метою виявлення її переваг та недоліків та з урахуванням обґрунтованих досліджень з даної теми. Урахування цих чинників забезпечує потенційну можливість отримання об'єктивного знання.

Необхідною умовою не лише для плідного наукового дослідження, а й дійсного доведення істинності отриманих результатів, є принцип єдності теорії та практики [48, с. 20].

Наукова теорія, підкріплена практикою, доводить як відносність наукових істин, так і їх об'єктивність. Практика – аспекти істинності цього або іншого абстрактного твердження. Теорія, яка не базується на практиці, насправді умоглядна, безрезультатна. Теорія покликана розтлумачити курс практиці. Практика, ніяк не підкріплена науковою теорією, терпить стихійність, брак відповідної цілеспрямованості, майже неефективна. Внаслідок цього при організації досліджень вельми істотно відштовхуватися не лише з досягнень теорії, однак і з досвіду практики. Дослідження зобов'язане відображати сучасну практику, контролюватися нею і допомагати ефективно вирішувати проблеми, формувати всебічно і гармонійно розвинених фахівців. При написанні цієї роботи ми спиралися на практику і навпаки на практиці використовували теоретичні знання [48, с. 23].

Наступний принцип, що використовується у нашій роботі – принцип сходження від абстрактного до конкретного. У відповідності до цього принципу процес пізнання можна умовно розділити на два етапи. Суть першого етапу – перехід від конкретного до абстрактного. Єдиний об'єкт розподіляється на структурні одиниці, після чого описується за допомогою понять, визначень, суджень. Іншими словами, утворюється сукупність зафіксованих розумових абстракцій [48, с. 24].

Суть другого етапу – просування думки від абстрактних визначень об'єкта, до багатогранного, всебічного знання про об'єкт, тобто, до конкретного в пізнанні. Ці два етапи тісно пов'язані і не можуть розглядатися ізольовано один від одного. Отже, принцип наукового дослідження полягає в мисленні від конкретного (в реальній дійсності) до абстрактного (в пізнанні), а від нього – до конкретного. Метою, котра як закон визначає спосіб дії будь-якого дослідника, – отримання конкретних знань [48, с. 30].

У нашому дослідженні він проявляється у тому, що ми намагаємося від неповного, часткового, фрагментарного знання перейти до всебічного і цілісного. Всі поняття, які є основоположними для дослідження забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні постійно перебувають у русі,

доповнюються, впливають один на одне. У зв'язку з цим у дослідженні нам необхідно розкрити сутність таких понять: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування», без яких ця система існувати не зможе.

У цьому напрямку нами було застосовано також принцип загального зв'язку. Його суть полягає в тому, що предмет пізнання не розглядається сам по собі, ізолювано від необхідних умов для його існування, а досліджується в його цілісності – зв'язках і відносинах. Тобто, ураховуються всі його сторони. Адже гендерна рівність і її забезпечення у місцевих громадах повністю залежить від таких важливих факторів, як економічний розвиток країни, належне законодавче та нормативно-правове регулювання тощо [48, с. 31].

Кожне дослідження вимагає поєднувати вивчення історії об'єкта в його минулому та сучасному стані, а також майбутньої перспективи його розвитку. Тому, під час дослідження забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні нами було використано принцип історизму. Він передбачає вивчення розвитку гендерної рівності у місцевому самоврядуванні не лише в Україні, але й в світі із врахуванням специфіки відповідних історичних процесів, розуміння загальних тенденцій розвитку та своєрідності певних обставин. Принцип історизму є одним із найважливіших в будь-якій науці. Це пов'язано тим, що саме принцип історизму надає можливість будувати аналогії, порівняння, бачити найбільш стійкі й істотні зв'язки явища, яке досліджується, протягом тривалого часу, виявити загальні тенденції, зміни явищ, процесів. Цей принцип також дозволяє розглядати явище з моменту його виникнення, вивчати, які головні етапи в своєму розвитку пройшло, яким це явище є у сьогоденні, і яким воно може стати в майбутньому. На основі принципу історизму є можливим дослідження проблеми перспективи впровадження гендерного рівності у політиці місцевої влади в Україні у теоретичному осмисленні з минулого до сучасності. За допомогою використання цього принципу, є можливість розглянути історичне формування поглядів на об'єкт і предмет нашого дослідження [48, с. 33].

Важливе значення мають також спеціально-наукові методи дослідження. Вони визначаються, передусім, специфічним характером предмета й об'єкта дослідження тієї чи іншої науки, її загальними теоретичними принципами. Все це зумовлює використання специфічних методів, які впливають з певного розуміння сутності її об'єкта.

Важливу роль у нашому дослідженні відіграє метод аналізу та синтезу. Більш детально проаналізуємо значення цих методів. Аналіз (з грец. analysis – розкладення) – це метод дослідження, в основі якого розподілення предмету дослідження на складові частини. Кожна з них досліджується окремо. В дослідженні гендерної рівності метод аналізу допомагає розглядати процеси та явища у різноманітних співвідношеннях. Також аналіз явища направлений на виділення найбільш суттєвих ознак, властивостей, зв'язків цієї системи. Теоретичний аналіз можливий завдяки мисленню, уявленню, пам'яті, одночасно охопити великий масив фактів, виявляючи можливі зв'язки [48, с. 46].

Метод аналізу дає можливість при конструюванні процесу впровадження і функціонування принципу гендерної рівності виділити його цілі, мету, завдання, зміст, технологію, організацію, систему взаємовідносин між органами влади та громадянами та ін. Використання теоретичного аналізу дозволяє детально дослідити всі елементи об'єкта.

Аналіз і синтез є діалектично суперечливими та взаємообумовленими методами будь-якого наукового дослідження. Як правило, у наукових дослідженнях їх використовують одночасно. І це закономірно, адже після виконання аналітичної роботи необхідно синтезувати, інтегрувати результати аналізу, створити загальну систему. Отже, синтез (грец. synthesis – з'єднання) являє собою метод дослідження, який протилежний аналізу. Синтез дозволяє здійснювати об'єднання структурних елементів об'єкта, який досліджувався у процесі аналізу. Також мета синтезу – встановлення зв'язків між частинами і пізнання об'єкту дослідження як єдиного цілого. Під час використання методу синтезу, ми можемо в повній мірі відтворити предмет дослідження. Він являє

собою систему взаємодій, зв'язків з акцентуванням уваги на найбільш суттєвих компонентах [48, с. 47].

Отже, у найбільш загальному значенні аналіз і синтез – два взаємопов'язаних процеси фактичного чи уявного розкладання цілого на окремі частини і об'єднання цих частин у єдине ціле. Саме ці методи активно використовуються в розгляді проблеми забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні.

Також важливим є використання методів індукції та дедукції. Індукція (лат. *inductio* – наведення) являє собою метод пізнання. Суть індукції полягає в тому, що на основі приватних явищ та фактів виводяться загальні закономірності та принципи. Тобто, в процесі використання цього методу логіка мислення проходить шлях від конкретного до загального. Іншими словами, індукція – метод переходу від знання одиничних фактів до знання загального (аналізу фактів). Завдяки методу індукції ми робимо висновки та формуємо достовірне визначення понять [48, с. 38].

Жодне теоретичне дослідження не обходиться без аналізу, описування та уточнення понятійного апарату тієї чи іншої галузі науки, тобто понять і термінів, що їх позначають. Цю проблему допоможе вирішити метод термінологічного аналізу і метод операціоналізації понять. У нашій роботі ми використовуємо термінологічний метод. Його суть полягає у вивченні історії понять і термінів, уточнення обсягу та змісту понять, їх місця в понятійному теоретичному апараті, на базі чого ґрунтується будь-яке дослідження [48, с. 41].

Аналіз термінів використовується у роботі для уникнення термінологічної плутанини, а також забезпечення однозначності тлумачення термінів, які використовуються під час наукового дослідження.

Порівняння – метод, який відноситься до емпіричного рівня наукового пізнання. Цей метод допомагає зробити висновок про подібність чи відмінність об'єктів, які досліджуються. На основі цього методу можна виявити як кількісні, так і якісні характеристики предметів, класифікувати, упорядкувати, а також оцінити їх. Для найбільш ефективного застосування методу порівняння

нами було дотримано такі вимоги: по-перше, порівнювалися лише ті явища, між якими є об'єктивна спільність; по-друге, порівняння здійснюватися за найбільш важливими, суттєвими ознаками [48, с. 44].

Також, під час написання роботи застосовано логічний метод. Його суть полягає у відтворенні історичного розвитку об'єкта в якості результату того чи іншого процесу, під час якого сформувалися оптимальні умови його подальшого існування і активного розвитку як стійкого системного утворення. Іншими словами, логічний метод дозволяє на рівні теорії відтворити об'єкт в усіх його суттєвих властивостях, відношеннях та закономірних зв'язках. При цьому ми абстрагуємося від окремих фактів, випадкових подій тощо, виокремлюємо найголовніше, визначальне [48, с. 45].

Дослідження також не можливе без узагальнення. Це ще один із методів наукового пізнання, який допомагає фіксувати загальні ознаки та властивості того чи іншого класу об'єктів та здійснює перехід від одиничного до загального. Завдяки отриманню узагальненого знання можна більш глибоко відобразити дійсність, проникнути в її сутність [48, с. 48].

Серед методів емпіричних нами у практичному розділі були застосовані методи аналізу документів, аналізу статистичних даних, які дозволили дослідити втілення теоретичних положень на практиці у діяльності місцевої влади з забезпечення гендерної рівності.

Підсумовуючи результати першого розділу, визначимо, що тема гендерної рівності, рівності жінок і чоловіків різною мірою була предметом дискусій, але майже до кінця XVIII ст. була практично розмитою і лише на зламі XIX-XX ст.ст. вийшла на рівень науково-теоретичного обговорення у зв'язку із виникненням феміністського руху. Активно досліджують проблему гендерної рівності у місцевому самоврядуванні такі дослідники, як І.П. Андрусак, О. Вілкова, С.В.Гаращенко, Н.Грицяк, І.В. Дорожкіна, О.М. Кікінежді, Л.С. Кобелянська, В.В. Ковальчук, К.Б.Левченко, Н.В. Максименко, Т.О. Марценюк, Т.М.Мельник, О. Сулова, В.В.Черняхівська та інші.

Під час дослідження цієї теми нами було уточнено такі поняття: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування». Завдяки аналізу головних понять досліджуваної теми було підтверджено, що гендерна рівність – це рівність прав і можливостей представників обох статей виражати свої інтереси.

Використана у роботі методика являє собою поєднання як теоретичних, так і емпіричних методів, що дозволяє з найбільшою достовірністю провести дослідження, використовуючи принципи: об'єктивності, системності, єдності теорії та практики, історизму, сходження від абстрактного до конкретного, загального зв'язку. Використано у роботі методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, термінологічного аналізу, логічний, узагальнення, аналіз документів, аналіз статистичних даних.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

2.1. Законодавча і нормативно-правова база з питань гендерної рівності

На національному рівні в Україні прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які гарантують гендерну рівність та захищають від проявів гендерної дискримінації. Основу їх складає Конституція України, що є тією юридичною базою, норми якої визначають та гарантують охорону й захист прав, свобод та інтересів сім'ї та людини. Рівність прав жінок і чоловіків підтверджено найперше в статті 24: «Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї...» [52].

Сімейний кодекс України визначає сферу сімейних та родинних відносин. Ним передбачені відповідні правові гарантії з охорони й захисту прав та інтересів сім'ї, регулюється порядок вирішення спорів між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами родини, а також визначені правові наслідки щодо недотримання ними своїх обов'язків. Кодекс визначає, що:

- учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками;

- жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї;

- сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добровільності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.

15 листопада 2001 року в Україні було прийнято Закон «Про попередження насильства в сім'ї», що стало вагомим кроком до об'єднання зусиль суспільства й держави у боротьбі з насильством в сім'ї. В Законі вперше законодавчо закріплено правові й організаційні основи попередження насильства в сім'ї.

26 липня 2005 року був виданий Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [71], а 8 вересня 2005 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», які визначили інституційно-правові засади гендерних взаємовідносин у суспільстві. Згаданим Законом уперше в Україні законодавчо визначено і закріплено такі поняття, як «права жінок і чоловіків», «рівні можливості жінок і чоловіків», «дискримінація за ознакою статі», «гендерна рівність», «гендерно-правова експертиза» [72].

Статтями 12, 13 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV встановлено, що органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції:

- забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей;

- здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- створюють умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків;

- забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включаючи догляд за малолітніми дітьми, організацію дошкільного виховання та забезпечення дитячого дозвілля;
- провадять просвітницьку діяльність з питань гендерної рівності;
- співпрацюють з об'єднаннями громадян щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків;
- подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень;
- дотримуються принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності;
- здійснюють позитивні дії [72].

Новим кроком у впровадженні гендерної рівності є прийняття (Постановою Кабінету Міністрів України №1834 від 27 грудня 2006 року) Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві до 2010 року. Відповідно до прийнятої програми затверджено плани заходів. До їх реалізації залучені всі центральні та місцеві органи виконавчої влади і громадські організації.

19 лютого 2007 року постановою Кабінету Міністрів України затверджена Державна програма підтримки сім'ї на період до 2010 року та була розроблена відповідна обласна Програма. Постановою Верховної Ради України від 22 березня 2007 року були схвалені Рекомендації парламентських слухань «Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства» [76]. Учасниці та учасники парламентських слухань, які відбулися 21 листопада 2006 року, констатували, що на шляху забезпечення прав та основних свобод людини суттєвою перешкодою є насильство. Як правило, найбільше потерпають від насильства жінки, а найпоширенішим і найбільш складним для протидії є насильство в сім'ї.

5 квітня 2017 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України була затверджена Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року [77].

Необхідно визнати, що гендерна політика лише набуває певного оформлення. У політичних документах не міститься чіткого визначення інтересів і потреб чоловічої і жіночої частини населення, урахування характеру процесу їх гендерних відносин, окреслення гендерних цілей.

У прийнятому базовому Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [72] досить слабкою є частина, що стосується санкцій за його невиконання. Відтак у процесі його реалізації постає потреба розробляти відповідні доповнення. У законі не встановлені квоти для жінок у виборчому списку або інші спеціальні тимчасові заходи для впровадження гендерної рівності.

Серед інших прогалин державної гендерної політики варто зазначити такі:

- у нормативно-правових документах відсутнє чітке визначення інтересів і потреб чоловіків і жінок;
- гендерна нерівність все ще розглядається переважно як жіноча проблема;
- в основі національної практики традиційно лежить «охоронна» концепція щодо жінки. І цей підхід продовжує застосовуватись у програмах соціального забезпечення;
- відсутнє цільове фінансування державних програм по досягненню рівності (фінансування за рахунок інших статей бюджету).

Україна зобов'язалась до виконання ключових міжнародних зобов'язань щодо забезпечення гендерної рівності. Країна прийняла Цілі Сталого Розвитку (ЦСР), приєдналася до Пекінської Декларації та Платформи Дій (ПДПД) на 4-й Світовій Конференції Жінок (1995) та ратифікувала ключові договори з прав людини, включно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980) та її Факультативний Протокол. Підписана у 2014 році Угода про

Асоціацію між Україною та ЄС зобов'язує до гарантування рівних можливостей для жінок та чоловіків у сферах працевлаштування, освіти, навчання, економіки, у суспільстві та прийнятті рішень. Гендерна Рівність закріплена у Конституції України. Нова Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року спрямована на укріплення інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності з комплексним підходом до подолання інституційних обмежень у сфері гендерної рівності.

Законодавча база України щодо гендерної рівності включає також Стратегію та План Дій у сфері прав людини, прийняті у 2015 році, метою яких є гарантування рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків в усіх сферах життя. Прийняття Урядом Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 (2016) є важливим кроком у напрямку реалізації повістки «Жінки, Мир, Безпека» в Україні. Окрім цього, у 2017 році, Україна внесла правки у законодавство щодо попередження домашнього насильства, криміналізувавши цей злочин, що відповідає положенням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), яка досі не була ратифікована.

Просуваючи гендерну рівність як рушійну силу сталого розвитку країни, Представництво ООН в Україні підтримує уряд, парламент та громадянське суспільство у забезпеченні політичної, соціальної та економічної участі жінок, прискоренні розширення повноважень жінок та зміцнення їхньої ролі у процесі здійснення національних реформ, сприяючи дотриманню Україною своїх зобов'язань за міжнародними угодами, а також досягненню Цілей Сталого Розвитку до 2030 року.

Система ООН в Україні підтримує Україну у виконанні зобов'язань в рамках міжнародної нормативної бази щодо запровадження гендерної рівності та прав жінок, яка включає, але не обмежується наступними документами:

- Порядок денний зі сталого розвитку 2030 визнає, що права людини відіграють ключову роль у розвитку, а гендерна рівність є необхідною умовою досягнення Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які особливу увагу зосереджують на вирішенні проблеми нерівності та дискримінації за принципом «нікого не залишити осторонь» та «досягати першими тих, хто лишається поза увагою».

- Порядок денний зі сталого розвитку 2030 використовує подвійний підхід для просування гендерної рівності та розширення повноважень жінок та дівчат – гендерна рівність та розширення повноважень жінок визначається, як самостійна ціль (Ціль №5), а також індикатори з гендерної рівності включені до всіх інших цілей із зобов'язанням збирати дані, дезагреговані по статі та віку.

- Забезпечення гендерної рівності було включено до 10 із 17 цілей, 25 з 86 завдань та 45 зі 172 індикаторів Національного Плану Дій «Цілі Сталого Розвитку України».

Пекінська платформа дій. У 1995 році, на 4-й Всесвітній конференції жінок, була прийнята Пекінська декларація [68] та Платформа Дій. Цим документом визначаються зобов'язання держав щодо розширенню прав жінок. Під час Глобального Огляду прогресу за п'ять років у 2000, держави-члени знову затвердили та посилили основні принципи, а також зобов'язалися прискорити впровадження плану у період Огляду Прогресу за 10 років в 2005-му, Огляду Прогресу за 15 років в 2010-му та Огляду Прогресу за 20 років в 2015-му.

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ) [50]. Заключні зауваження до восьмого періодичного звіту України були надані Комітетом з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок 3-го березня 2017 року (Заклучні ремарки восьмого періодичного звіту). Заклучні зауваження підкреслюють існуючі прогалини та визначають кроки, які Україні необхідно здійснити для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням прав жінок. Заклучні зауваження являють собою дорожню карту для виконання положень КЛДЖ протягом наступних 4 років.

Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй про жінок, мир та безпеку (UNSCRs 1325, 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242). Серія документів являє собою правову та політичну рамку, яка визначає важливість залучення жінок та включення гендерної перспективи до проведення мирних переговорів, здійснення гуманітарного планування, миротворчих операцій, будівництва миру після конфлікту, а також управління.

Конвенції Міжнародної організації праці (МОП). Україна ратифікувала наступні міжнародні стандарти у сфері праці, які стосуються запровадження гендерної рівності у сфері праці та розширення економічних можливостей жінок:

- № 111. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять, 1958
- № 100. Конвенція щодо рівної оплати праці, 1951
- № 156. Конвенція про працівників із сімейними обов'язками, 1981;
- № 103. Конвенція про захист материнства (переглянута), 1952.

Гендерна тематична група ООН – це міжвідомчий механізм координації, метою якого є покращення ефективності діяльності системи ООН щодо запровадження гендерної рівності через надання технічної підтримки, експертизи щодо гендерного інтегрування та координації питань, пов'язаних з плануванням та адвокацією відповідно до Рамкової Програми Партнерства між Урядом України та ООН. Гендерна тематична група підтримує спільні зусилля агенцій ООН для прискорення включення гендерних питань до всієї діяльності системи ООН та роботи координаційних механізмів, зокрема, через Рамкову Програму Партнерства, приділяючи особливу увагу найбільш гострим проблемам гендерної нерівності. Наприклад:

- У напрямку 1 «Стале економічне зростання, навколишнє середовище і зайнятість» - ООН в Україні працює над зменшенням гендерного розриву в оплаті праці, просуванням гідних умов праці для чоловіків та жінок та рівний розподіл домашніх обов'язків та зобов'язань щодо догляду за дитиною тощо.

- У напрямку 2 «Рівний доступ до якісних та інклюзивних послуг і соціального захисту» – ООН в Україні працює з гендерними аспектами епідемії

ВІЛ, а також працює на подолання шкідливих соціальних норм, ставлень та стереотипів, які обмежують доступ до послуг серед жінок із уразливих соціальних груп населення тощо.

- У напрямку 3 «Демократичне врядування, верховенство права і громадська участь» – ООН в Україні працює для того, щоб більше уваги приділялось питанням гендерної рівності під час виконання національних реформ, та розглядає проблему низького рівня представленості жінок на всіх рівнях прийняття рішень адвокатуючи за введення гендерних квот, працює на ліквідацію дискримінаційних положень в національному законодавстві, тощо.

- У напрямку 4 «Безпека громадян, соціальна єдність і відновлення з особливим акцентом на Східну Україну» серед іншого, ООН працює з проблемою гендерно-обумовленого насильства (ГОН), сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, та повісткою «Жінки, мир, безпека».

Гендерна тематична група ООН також підтримує підсилення міжвідомчої координації навколо питань, пов'язаних з гендерною рівністю. Вона являє собою майданчик для всіх агенцій, фондів та програм ООН, інформацією та досвідом щодо вирішення гендерних проблем.. Група працює для встановлення ефективного партнерства та діалогу між ООН, Урядом, Парламентом та громадянським суспільством в усіх сферах гендерної рівності та прав жінок в Україні.

За останніми даними статистики, у 2019 році зазначено такі показники:

- Частка жінок у Парламенті складає 12,1 %, у Кабінеті Міністрів – 12,5%, на вищих державних рівнях – 16,7% (Категорія А);
- Частка жінок серед військовослужбовців складає 8,5%, серед офіцерів – 5,3% та серед солдатів та сержантів – 9,4%;
- Частка жінок на ринку праці в 2017 році складає 55,7%, що є низьким показником на противагу 69,0% серед чоловіків;
- Гендерний розрив в оплаті праці складав 25% у 2016 році, 21% в 2017 році та досяг 40% у деяких економічних сферах;

- 90,6% тих, хто пережили зґвалтування, та 73,5%, тих, хто пережили домашнє насилля – жінки;
- Жінки складають 58% внутрішньо переміщених осіб;
- Жінки похилого віку складають 74% від загальної кількості людей похилого віку, які постраждали від конфлікту, включаючи ВПО;
- 22% жінок віком 15-49 пережили психологічне чи сексуальне насильство;
- Жінки складають 76,5% серед потерпілих від торгівлі людьми.

Слід також зазначити, що попри існуючу нормативну базу з питань гендерної рівності та розширення повноважень жінок, Україна досі стикається з викликами, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок взагалі, а особливо тих, хто стикається з множинною дискримінацією. Хоча сформовані у патріархальній системі стереотипи та уявлення можна розглядати як одні з глибинних причин нерівності, також існують глибоко вкоріненні систематичні прогалини, яким ще не надавали належної уваги. Сюди можна віднести слабке верховенство права, низьку спроможність до впровадження інституційних механізмів щодо забезпечення гендерної рівності та брак політичної волі.

Низький рівень участі жінок у політичних та суспільних процесах, низька представленість на високих позиціях, патріархальна культура, глибоко вкоріненні гендерні стереотипи, поширеність гендерно-обумовленого насильства – лише деякі приклади системної гендерної нерівності в Україні. Реформи, які наразі виконує держава, приділяють незначну увагу питанням гендерної рівності, та виконанню міжнародних та національних зобов'язань щодо гендерної рівності та прав жінок, а також не враховують нові пріоритети, пов'язані з гендерною рівністю, які спричинені конфліктом.

Конфлікт та глибока безпекова, соціальна, економічна та політична криза поглибили вже існуючу гендерну нерівність та створили нові виклики для захисту та реалізації прав жінок в Україні. Специфічні гендерні проблеми, особливо актуальні на сьогодні, включають, але не обмежуються наступними:

вкорінені гендерні стереотипи та дискримінація, які поглибилися внаслідок збройного конфлікту та створюють непропорційно високий вплив на жінок та фізичний ризик для чоловіків; зростаюча кількість випадків посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед військових та колишніх військових та розповсюджене домашнє насильство; дискримінація щодо внутрішньо переміщених жінок, дівчат, чоловіків та хлопчиків; і обмежена участь жінок у прийнятті рішень на всіх рівнях.

Отже, можна зауважити, що протягом останніх років вже частково сформовано законодавчу базу з питань рівності та заборони дискримінації, утворено центральні органи виконавчої влади та консультативно-дорадчі органи при Президентові України, які забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері рівності та заборони дискримінації, запроваджено механізм підтримки та захисту осіб, які зазнають дискримінації тощо. Хоча тут також виникає низка питань, оскільки трудове законодавство та право соціального забезпечення не позбавлено численних дискримінаційних положень або надмірних позитивних зобов'язань держави, які не є співмірними із соціально-економічними можливостями держави. Це викликає надмірні очікування у багатьох громадян, що стосується соціального захисту, зокрема, щодо доступу до матеріальних благ, надання пільг чи інших привілеїв.

Так, на думку експертів з питань запобігання дискримінації, незважаючи на наявність профільних законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї» тощо, їх норми залишаються переважно декларативними через наступні причини: а) низька обізнаність жінок (особливо в сільській місцевості) із міжнародними стандартами у сфері захисту від гендерної дискримінації; б) невміння представників юридичної професії, у тому числі суддів, ідентифікувати ті випадки, коли порушення прав та законних інтересів жінки стає наслідком дії дискримінаційних положень законодавства або гендерно нейтральних законодавчих актів, які на практиці призводять до дискримінаційних наслідків;

в) сприйняття текстів міжнародних документів як абстрактних конструкцій, які не пропонують конкретних моделей вирішення реальних життєвих ситуацій.

2.2. Особливості забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні

Гендерна рівність досягається за умови, якщо чоловіки та жінки мають рівні права та можливості у всіх сферах суспільного життя, включно з участю в економіці та прийнятті рішень, а також, якщо однаково цінується та підтримується ставлення, прагнення та потреби чоловіків і жінок. Втім, попри те, що починаючи із середини ХХ ст. й до сьогодні жінки досягли значних успіхів у сферах діяльності, які здавна вважалися прерогативою чоловіків, особливо у сфері політики, чоловіки, як і раніше, продовжують обіймати ключові посади в системі управління великими корпораціями й органами державної влади, контролювати технологічні та оборонні сектори економіки. За рідким винятком саме чоловіки очолюють силові відомства своїх країн, такі як армія, органи внутрішніх справ, а також судову систему. Піднесення жіночого руху, спрямованого на надання жінкам рівних із чоловіками не тільки прав, а й можливостей у всіх секторах громадського життя, призвело до істотної зміни століттями усталеного гендерного порядку, заснованого на домінуванні чоловіків, і винесло гендерне питання на порядок денний в якості важливої проблеми, що постала перед міжнародним співтовариством у ХХІ столітті.

Природним є те, що неможливо в історично короткий проміжок часу здійснити кардинальну трансформацію взаємин між статями. Навпаки, стало очевидно, що дотримання прав жінок є тією проблемою, яка має не тільки обговорюватися, а й аналізуватися та вирішуватися не лише у міжнародному і національному вимірі, а й на локально-регіональному рівнях. Безумовно, досягнення гендерної рівності неможливе без наявності відповідного механізму реалізації прав і свобод, а зміни в суспільстві, звичайно, відбуваються через політичний процес, монопольними власниками якого все ще залишаються

переважно чоловіки. Втім зміни у суспільстві, у тому числі й у їх гендерному вимірі, можуть відбутися лише за умовою, якщо такі зміни відбудуться у територіальних громадах.

У сучасному міжнародному політичному й соціологічному дискурсі поняття місцевого самоврядування, децентралізації та функціонування територіальних громад досить часто розглядають у зв'язку з поняттям гендеру [6]. При цьому увага акцентується на тому, що «впровадження гендеру» означає не просто додавання «жіночого компоненту» до проєктів та програм. Це, насамперед, врахування різних умов та вимог щодо жінок і чоловіків, тих ролей, які вони відіграють у соціумі в цілому, та територіальних громадах і процесах децентралізації публічної влади, зокрема.

Це закономірний та природний процес. Адже найбільш рельєфно проявляється та знаходить свою апробацію ідея цінності людської особи, її прав та свобод на локальному рівні – у межах місцевого самоврядування та процесах інституціоналізації муніципальної влади. Визнання та становлення в Україні місцевого самоврядування, глибокі економічні і політичні перетворення у суспільстві і формування на цій основі нової демократичної державності безпосередньо пов'язані з виробленням і практичною реалізацією принципово нових для нас підходів до прав та свобод людини, до вирішення як загальнодержавних, так і регіональних, а також місцевих проблем у даній сфері. У цьому вимірі місцеве самоврядування відіграє вагомий роль у процесі формування громадянського суспільства, враховуючи, що усі права, свободи та масові види та форми соціально-політичної активності, різні недержавні прояви суспільного життя людей зароджуються та, врешті-решт, реалізуються у територіальних громадах, які утворюють його соціальну базу.

Саме місцеве самоврядування оптимально фіксує у собі як елементарні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, господарсько-економічні, духовно-моральні цінності та соціокультурні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку, у тому числі й у гендерночутливих сферах організації та функціонування соціуму. В силу цього, відносно невеликі

просторові розміри територіальних громад, локальність діяльності їх органів, здебільшого безпосередній характер взаємовідносин жителів між собою та з органами місцевого самоврядування, природний характер проблем життєдіяльності – усе це в цілому обумовлює особливу муніципальну соціальність. Адже народження людини, її здоров'я, дорослішання, навчання, працевлаштування, шлюб та сім'я, старіння, смерть – у рамках цих життєвих циклів в основному замикається життєдіяльність місцевого співтовариства. Поза гендерної матерії, різних форм взаємовідносин між жінками і чоловіками, відповідні процеси життєдіяльності територіальних громад неможливі [12].

Отже, питання реалізації принципу гендерної рівності у територіальних громадах та діяльності органів місцевого самоврядування відносяться до числа найбільш актуальних у теоретичному та прикладному значенні, вирішення яких є своєрідним детектором демократичності та цивілізованості суспільства. У числі ключових викликів та можливостей в питаннях гендерної рівності на місцевому рівні в Україні: сприяння впровадженню гендерного підходу у діяльність органів місцевого самоврядування та посиленню ролі територіальних громад у цьому напрямку, впровадження гендерної перспективи у політиці на місцевому рівні для забезпечення доступу до державної та муніципальної політики для всіх громадян, що має впливати та повсякденне життя жінок і чоловіків, подолання гендерних стереотипів у територіальних громадах та сприяння гендерній рівності у локально-регіональному вимірі функціонування соціуму, розробка та реалізація стратегій гендерної рівності та впровадження гендерного підходу у різноманітних аспектах життя територіальних громад та діяльності органів місцевого самоврядування тощо.

Однією з найбільш гендерно-чутливих проблем, характерних для сучасної України, є обмежений їх доступ жінок до влади в цілому та муніципальної влади, зокрема. Адже, незважаючи на те, що жінки в Україні де-юре мають рівні права з чоловіками, де-факто вони продовжують зазнавати дискримінації, зокрема і в політичній сфері, оскільки недостатньо представлені на рівні прийняття політичних рішень [56]. Щоправда, на відміну від

національного рівня, ситуація з представленістю жіночого досвіду на місцевому рівні є дещо кращою та такою, що має позитивну тенденцію [12]. Свідченням тому є статистика [43], згідно якою, наприклад, в окремих областях представництво жінок у радах в результаті виборів 2002 і 2006 років значно зросло. Так, серед більш ніж 240 тисяч депутатів місцевих рад всіх рівнів у 2006 році було обрано 43% жінок. За статистичними відомостями Центральної виборчої комісії, на виборах 2010 р. жінки отримали 46,8% мандатів у місцевих радах всіх рівнів. Також жінки були обрані на 27,6% посад голів усіх рівнів.

Втім, гендерна статистика ЦВК не була розділена по радах та головах різного рівня, що створює враження збалансованого представництва. Водночас, в Україні існує тенденція – чим вищий рівень представницького органу, тим менше жінки представлені серед депутатів. За даними NDI2, станом на 1 січня 2013 р. у 27 регіонах жінки становили 12% в обласних радах, 23% в районних радах, 51% у сільських радах і 46% у селищних радах. Так само, чим більший населений пункт, тим рідше жінок обирають на посаду голови. На рівні міст зі спеціальним статусом (Київ та Севастополь) та міст-обласних центрів, з 1991 р. жінок тільки двічі обирали на посаду міського голови (Житомир, 1996 р., та Херсон, 1994 р.).

Також слід зазначити, що місцеві вибори 25 жовтня 2015 р. – перші вибори в Україні, що проходили за існування гендерної квоти у виборчому законодавстві. Так, ст. 4 «Рівне виборче право» Закону України «Про місцеві вибори» передбачає: «Представництво осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах має становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку».

Втім, на думку багатьох експертів з виборчого права, недоліком закону є неімперативний характер гендерної квоти. Недотримання квоти не згадується в законі серед підстав для відмови у реєстрації списків кандидатів. ЦВК своєю Постановою №362 затвердила відповідне Роз'яснення, зазначивши, що відмова в реєстрації кандидатів у депутати з підстав недотримання положення Закону

щодо представництва осіб однієї статі у виборчих списках не допускається. Попри це, статистика свідчить про малу ефективність відповідної норми. Так, серед 394 кандидатів на посаду міського голови в Києві та містах-обласних центрах, було тільки 57 (або 14,7%) жінок. Найбільш активно жінки-кандидатки брали участь у виборах міського голови м. Одеса (33% кандидатів), Житомир (22%), Рівне та Миколаїв (по 18%), Полтава та Луцьк (по 16%). На виборах міських голів міст Тернопіль, Черкаси та Суми взагалі не було зареєстровано жодної жінки-кандидатки. Більша частина жінок-кандидаток була самовисуванками – 30 з 57, або 52,6%. Відсоток самовисуванок серед кандидаток був вищим, ніж серед кандидатів чоловіків – 52,6% проти 40%. Це певною мірою свідчить, що жінки демонструють високий інтерес до участі у політиці.

Комітет виборців України проаналізував результати виборів до міських рад м. Києва та міст-обласних центрів. За даними з 22 міських рад, обрано 214 депутаток та 969 депутатів. Таким чином, середній рівень представництва жінок в міських радах – 18,1%. З 214 депутаток, обраних за результатами виборів, 13 (або 6,1%) були лідерами партійних списків. Для порівняння, серед 5552 жінок-кандидаток в міські ради, було 58 лідерів списків, тобто 1%. З одного боку, це свідчить про те, що закріплення за жінками місць в прохідній частині списку сприяє проходженню в місцеві ради. З іншого боку, 93,9% обраних жінок-депутаток отримали мандат завдяки підтримці виборців, а не закріпленому місцю в списку. Тобто в суспільстві є потенціал для підтримки жінок на обрані посади, навіть за умови відносно меншого за чоловіків-кандидатів ресурсного забезпечення агітації. В цілому, зазначають експерти, в порівнянні зі складом міських рад попереднього скликання, ситуація з гендерним балансом покращилась в 11 з 22 радах. Поріг в 30% було подолано тільки в одній міській раді – а саме, в Чернігівській. При цьому, робиться висновок, що низький рівень представництва жінок в місцевих органах влади, що обираються, не пов'язаний із небажанням жінок йти в політику.

Цікавими та доволі показовими у гендерному вимірі місцевого самоврядування є й інші висновки [10]. Так, оскільки діяльність місцевої влади базується на традиційно жіночих інтересах: добробут, освіта, чистота довкілля, охорона здоров'я та дозвілля, то й до відповідних структур жінок задіяли нарівні з чоловіками. З боку гендерної перспективи, органи місцевого самоврядування – це найбільш наближений та доступний рівень управління для жінок. Це пояснює той факт, що відсоток жінок у радах місцевого рівня сьогодні набагато вищий, ніж у Верховній Раді. Це підтверджують і відповідні статистичні дані, які свідчать, що чим нижчий рівень органів влади, тим вони доступніші для жінок.

У цьому аспекті доволі цікавим та ілюстративним є зарубіжний досвід. Так, згідно з даними організації «Об'єднані міста і місцеві уряди» (UCLG) у світі лише 5% жінок-мерів та 20% жінок-депутатів. Лише 10 зі 195 світових столиць очолюють жінки, що складає 5,1%. Трошки вищим є рівень представництва жінок-мерів у містах-мільйонниках – 29 жінок з 493 мерів міст, що складає 6,1%. За даними Співки асоціацій місцевих органів влади південно-східної Європи (NALAS), яка включає в себе 14 повних членів національних асоціацій МСВ, 7 – асоційованих членів, 9 000 – органів місцевої влади, які представляють 80 млн мешканців, лише 8,4 % міських голів у південно-східній Європі – це жінки, 91,6 % – чоловіки; 29,9% депутатів в південно-східній Європі – це жінки, 70,1% – це чоловіки. Стурбовані цією ситуацією на Генеральній асамблеї Співки асоціацій місцевих органів влади південно-східної Європи (Пріштїна, Сербія 14-15 квітня 2016 р.) делегати співки прийняли Положення про сприяння гендерній рівності на місцевому рівні [11].

Є й інші приклади посиленої уваги світового співтовариства до проблем гендерної рівності у територіальних громадах. Так, країни-учасники Декларації про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті [12], вважаючи за необхідне за допомогою відповідних механізмів забезпечити, щоб жінки відігравали ефективну роль у прийнятті рішень місцевими органами влади (п. 39), заявили про свою дотриманість меті забезпечення гендерної рівності у

розвитку населених пунктів та сповнені рішучості підтримувати гендерну рівність та розширення можливостей жінок у якості ефективних способів боротьби з бідністю та стимулювання розвитку населених пунктів, які будуть по справжньому стійкими. «Ми далі беремо на себе зобов'язання формулювати та зміцнювати політику та практику забезпечення повної та рівноправної участі жінок у плануванні населених пунктів та прийнятті рішень», – зазначалося у Декларації (п. 44).

У гендерному вимірі розвитку місцевого самоврядування з позиції міжнародних муніципальних стандартів колосальне значення набувають положення Всесвітньої декларації Міжнародного союзу місцевих органів влади про роль жінки у місцевому самоврядуванні [13]. Так, у частині 10 цього документу закріплено, що система місцевого управління займає унікальне положення з точки зору сприяння боротьбі за гендерну рівність на глобальному рівні та може зробити серйозний вплив на положення жінок та ситуація в галузі гендерної рівності в усьому світі; представляє собою рівень керівництва, найбільш близький до громадян, діючи у якості надання послуг та працедавця. У частині 12 документу вказується й мотив розробки цього документу: «з метою утворення стійких, заснованих на принципах рівноправ'я та демократії місцевих органів управління, де б жінки і чоловіки мали рівний доступ до процесу прийняття рішень, рівний доступ до послуг і рівний статус в процесі надання цих послуг, гендерна проблематика має бути включеною у всі сфери директивної й управлінської діяльності місцевих органів управління».

Група спеціалістів з гендерного підходу Ради Європи (1995-1998) [14] визначила гендерний підхід як «(ре)організацію, покращення, розвиток та оцінка політичних процесів таким чином, аби аспект гендерної рівності та перспективи був врахований в усіх напрямках політики та на усіх рівнях та етапах при залученні усіх сторін в процесі розвитку політики». Рекомендація 148 (2004) Конгресу про гендерний підхід на місцевому та регіональному рівнях наголошує на важливості механізмів гендерної рівності як визнаної системи підтримки, спрямованої допомогти тим особам, яких залучено до

розробки політики й надання послуг, зрозуміти й реалізувати концепцію гендерної рівності, а також спосіб, у який належить відстежувати прогрес та заохочувати до звітності осіб, залучених до робіт [15].

Разом з Рекомендацією 148 (2004), Резолюція 176 (2004) Конгресу закликає органи місцевих та регіональних влад підтримувати гендерну рівність на гендерний підхід та застосовувати в цьому напрямку на практиці відповідні інструменти та механізми, особливо статистику з розподілом за статтю [16].

Також, у сучасній Європі одним з ефективних інструментів гендерного підходу є гендерно чутливе бюджетування. Так, Резолюція 405(2016) Конгресу щодо гендерно чутливого бюджетування [17] стимулює національні, регіональні та місцеві органи влади пропонувати та впроваджувати відповідні інструменти та процедури. Особливо ця резолюція наголошує на проведенні місцевими та регіональними органами влади аналізу бюджету з розбиттям за статтю, обміні думками та кращими практиками з містами та регіонами, які вже застосовують методи гендерно чутливого бюджетування та планувати механізми консультування та залучення громадського суспільства.

Знаковою є Резолюція 391 (2915) Конгресу про боротьбу із зростаючою бідністю серед жінок: відповідальність місцевих та регіональних органів влади [18], яка спонукає країни-члени враховувати гендерний аспект бідності та брати до уваги зростаючий рівень бідності серед жінок в процесі боротьби з бідністю.

Можна згадати й Європейську хартію рівності жінок і чоловіків на місцевому рівні [19], розроблену у 2006 році Радою європейських муніципалітетів і регіонів (CEMR). Європейська хартія, як інструмент політичної волі, дуже корисна для органів місцевого самоврядування. Підписана міськими головами, ця Хартія надає чіткі рекомендації органам місцевого самоврядування щодо заходів в рамках їх компетенції, які потрібно впроваджувати для забезпечення рівноправ'я між чоловіками та жінками (а також національними меншинами, недієздатними особами тощо). Крім сприяння гендерній рівності та рівним можливостям (кампанії, громадський простір, застереження), у документі також зосереджено увагу на важливості

виконання гендерного аналізу місцевих рішень/політики, консультацій з чоловіками та жінками стосовно різних питань, а також розвитку гендерно чутливих соціальних служб. Згідно з цим документом, органи місцевого самоврядування зобов'язані розробити план заходів з впровадження політики гендерної рівності а також заохочуються до розробки та обміну кращими практиками між містами та регіонами.

Міжнародний досвід з питань гендерної рівності засвідчує, що основні напрями діяльності щодо впровадження гендерної рівності (на національному, регіональному чи місцевому рівні) повинні включати: професійну підготовку жінок і нарощування їх потенціалу; підвищення рівня поінформованості та зміна уявлень громадськості щодо гендерних ролей чоловіків та жінок; створення мережі партнерських організацій з підтримки просування жінок у сферу політики й управління. Інші можливості підвищення участі жінок у політичному житті та управлінні, в першу чергу, на місцевому рівні, передбачають: використання бюджету як важливого політичного інструменту; посилення роботи на місцях; пропаганда гендерної рівності і агітація за неї; проведення гендерних досліджень, використання різних показників; реформа виборчої і політичної системи; зміна ролі жінок в політиці.

2.3. Стратегії забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні

Для ефективного забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні необхідне визначення стратегій, які спрямовуватимуть цей процес. Звісно, важливим для України є досвід Європейського Союзу.

Процес еволюції гендерної рівності в межах Європейського Союзу був достатньо тривалим та непростим. Спочатку увага акцентувалася лише на проблемах ринку праці в межах трудового права, а в подальшому вектор забезпечення гендерного паритету розширився до питань шлюбно-сімейного

життя, жіночого насильства, а далі вийшов на сферу презентативності та рівнозначної участі жінок в політичній сфері та в державному управлінні.

Цей процес відображає еволюцію та формування політики гендерної рівності на основі концепції гендерної чутливості ЄС, яка поєднує законодавчі засади, засади так званої подвійної стратегії – «гендерного мейнстрімінгу» (gender mainstreaming) та залучення позитивних дій (так званої позитивної дискримінації). Під «гендерним мейнстрімінгом» розуміється залучення гендерної перспективи на кожен етап політичного процесу – розроблення, реалізацію, моніторинг та оцінювання – з метою просування принципів гендерної рівності між чоловіками та жінками, створення простору для реалізації здібностей кожного як на приватному, так і на публічному рівнях [91]. Як справедливо зауважує Т.В. Хавлін, «... стратегія «гендерного мейнстрімінгу» є інструментальною частиною послідовної реалізації програм гендерної політики» [91]. За своєю суттю вона орієнтована на трансформацію суспільних інституцій та організацій, які служать бар'єром на шляху досягнення гендерної рівності [91]. Гендерний мейнстрімінг, стверджує О. Вороніна, – це «комплексний підхід», який визначає концептуальну основу «сучасної політики гендерної рівності» [10]. Ця концепція була закріплена у Програмі дій IV Всесвітньої Конференції ООН з проблем жінок, яка проходила у Пекіні в 1995 році. Прихильники цієї концепції по-новому підходять до розуміння рівності між чоловіками та жінками, не протиставляючи їх одні одним, а визнаючи їх відмінності, однак беручи їх до уваги спеціальним чином, орієнтованим на рівний розподіл економічних, соціальних та культурних можливостей. На їх думку, гендерна рівність не означає ідентичності жінок і чоловіків, відмінність залишається, однак вона не повинна вести до дискримінації. На сьогодні принцип рівності включає і право на відмінність, що передбачає необхідність урахування характерних ознак чоловіків і жінок, однак, не для створення та збереження ієрархії, а задля подолання її негативних наслідків. У 1998 р. ідеї гендерного мейнстрімінгу були офіційно закріплені

Радою Європи і є основоположними для розробки законів та державних програм з гендерної політики всіма країнами ЄС.

Стратегія реалізації гендерного мейнстримінгу передбачає кілька етапів [91]. Перший етап – «підготовчий», на якому відбувається організація та виконання структурної і культурної бази для реалізації принципів рівних можливостей.

Другий етап – «експертиза специфіки»; на даному етапі здійснюється – вивчення гендерних відмінностей: дослідження існуючої ситуації в гендерних відносинах та виокремлення пріоритетних сфер шляхом проведення моніторингових спостережень з метою виявлення тенденцій чи попередження проявів гендерної нерівності.

Третій етап – «оцінювання ефективності гендерної політики». На цьому етапі здійснюється аналіз потенційного впливу гендерної політики на забезпечення участі (оцінка як кількісних, так і якісних показників), розподіл ресурсів, норм, цінностей (в тому числі орієнтація на залучення чоловіків до домашньої неоплачуваної праці) та прав. Четвертий етап – «політика переконструювання» – визначення проблемних зон та їх ліквідація/заміна згідно з комплексним підходом.

Серед стратегій, які доцільно використовувати для забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, дослідники виділяють також гендерне інтегрування.

Терміном «гендерне інтегрування» називають оцінку впливів на жінок і чоловіків будь-яких запланованих дій, включно із законодавством, політикою чи програмами в усіх сферах на всіх рівнях.

Це стратегія, за якої інтереси й досвід і жінок, і чоловіків є інтегральним виміром проектування, впровадження, моніторингу й оцінки політик і програм в усіх політичних, економічних і соціальних сферах так, щоби жінки і чоловіки на рівних користувалися плодами цих політик і програм. Таке визначення запропоноване Економічною і Соціальною Радою (ЕКОСОР) ООН.

Визначаючи стратегії гендерного інтегрування, важливо чітко формулювати, як для себе, так і для інших, чому його треба впроваджувати в усі підходи, політики і практики.

Які зміни принесе впровадження стратегії гендерного інтегрування:

- Зміну політичного процесу з переміщенням людей в його центр і конкретним урахуванням реальних потреб жінок і чоловіків.
- Створення більш ефективного місцевого управління і більш поінформованого політичного процесу в цілому.
- Більш повне використання людських ресурсів з урахуванням впливів на жінок і чоловіків.
- Візуалізацію проблеми гендерної рівності в суспільстві з чіткою картиною наслідків і впливів політичних ініціатив на чоловіків і жінок, а також на загальний баланс сил між жінками і чоловіками [46].

Найбільш гострими серед проблем забезпечення можливостей для саморозвитку й самореалізації жінок в територіальній громаді є такі:

- обмежений доступ до влади і власності (зокрема об'єктів нерухомості, землі, бізнесу, кредитів тощо);
- жінка обмежена у сферах зайнятості – поширюється безробіття серед жінок, велика кількість жінок працює неповний робочий день, або за тимчасовими контрактами, що збільшує розрив у доходах жінок і чоловіків, звужує економічні можливості жінок і веде до їхнього збіднення; при цьому серед працівників з вищою освітою жінки складають 56%, їхнє службове та професійне просування обмежене;
- зростання жіночих захворювань;
- збільшення кількості неповних сімей, коли жінка залишається сама з дітьми;
- жінка працює на 4 - 6 годин на день більше, ніж чоловік, – праця у домашньому господарстві не враховується як продуктивна;

- супутником жіночої нерівності є злидні та бідність; багатодітна сім'я в ототожнюється з бідністю і навіть злиденністю; ледь не половина Європи вирішує сьогодні свої соціальні проблеми за рахунок українських наймичок;

- жінки найбільше потерпають від усіх видів насильства, серед яких виступає і домашнє насильство.

Становище чоловіків також ускладнюється певними проблемами:

- темпи зростання рівня безробіття серед чоловіків є більшими порівняно з рівнем безробіття серед жінок;

- тюрми переповнені чоловіками (понад 90% всіх ув'язнених), що породжує низку проблем;

- такі хвороби, як туберкульоз, пияцтво, алкоголізм та наркоманія, що заповнили суспільство, більше вражають чоловіків;

- понад 40% всіх нинішніх 16-літніх юнаків не мають шансів дожити до пенсії внаслідок зменшення тривалості життя чоловіків;

- суїцид як явище панує переважно серед чоловіків;

- розпад сімей, пов'язаний зі збільшенням кількості випадків аморальної поведінки серед чоловіків, ускладнюється тим, що 57% чоловіків на другий день після розлучення перестають піклуватися про своїх дітей.

Розв'язанню таких болючих для суспільства проблем має сприяти запровадження гендерного інтегрування, як фактора забезпечення потреб соціально та гендерно-вразливих груп населення.

В Україні поступово впроваджується комплексний гендерний підхід у діяльність органів влади різних рівнів, що передбачає покладення інтересів людей – жінок і чоловіків в основу прийняття будь-яких рішень для забезпечення сталого людського розвитку.

Органи виконавчої влади можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

За рішенням відповідної місцевої ради у складі виконавчого органу відповідної ради може визначатись уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Уповноважені особи (координатори), на яких покладено функції щодо забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, у межах своїх повноважень працюють в таких напрямках:

- урахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у відповідній сфері діяльності;
- проведення аналізу стану забезпечення гендерної рівності та вивчення доцільності застосування позитивних дій з метою подолання асиметрії, дисбалансу, що складаються на відповідній території чи в галузі;
- співробітництва з об'єднаннями громадян, узагальнення інформації, яка надходить від них щодо моніторингу стану дотримання рівності жінок і чоловіків, та спільного вироблення шляхів усунення дискримінації за ознакою статі;
- здійснення постійної інформаційно-пропагандистської діяльності щодо ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі;
- вжиття заходів, спрямованих на формування гендерної культури населення;
- організації прийому громадян з питань дискримінації за ознакою статі;
- розгляду та аналізу звернень громадян з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, вивчення причин, що їх зумовлюють;
- навчання працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань гендерної проблематики;
- вжиття заходів щодо усунення проявів дискримінації за ознакою статі [37].

Гендерний підхід в діяльності місцевих органів влади загалом вимагає застосування таких стратегій:

- залучити всіх партнерів у «гендерний діалог», вивчити можливості співпраці з усіма дотичними організаціями;

- забезпечити включення концепції гендерної рівності у роботу ради через призначення або активізацію діяльності радника/координатора з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- розвинути гендерну компетентність місцевого персоналу (забезпечити інформаційно-консультаційну підготовку, провести спеціальні тренінги для начальників, спеціалістів управлінь, відділів, депутатів, координаторів, інших службовців з нормативно-правового забезпечення, внутрішньої політики, концепцій, індикаторів, методик роботи, використання ресурсів тощо).

- забезпечити ресурси для гендерного інтегрування (розробити відповідні гендерні бюджети);

- заснувати систему постійного гендерного моніторингу;

- розробити чітку організаційну політику та методичні рекомендації щодо впровадження політики гендерної рівності – інформаційно-методичні буклети, брошури, довідники, посібники тощо [37].

Формулюючи стратегії гендерного інтегрування, важливо чітко формулювати, як для себе, так і для інших, чому його треба впроваджувати в усі підходи, політики і практики. Для відповіді на це питання необхідно проаналізувати, яким чином гендерне інтегрування може здійснюватися, щоб стати реальністю? Які точки початку роботи є найбільш перспективними? Яким чином гендерні питання пов'язуються з усіма сферами практичної діяльності? Які існують ресурси для включення проблеми гендерної рівності у загальне русло діяльності?

За рекомендаціями експертів Українського Жіночого Фонду ми встановили собі наступні кроки по впровадженню концепції гендерної рівності в роботу сільської влади:

Крок 1. Понятійне забезпечення. Забезпечити використання єдиного понятійного апарату: "гендер", "гендерна рівність", "гендерний аналіз" тощо.

Крок 2. Нормативно-правове визначення. Усвідомити наявне нормативне - правове забезпечення політики гендерної рівності, соціального забезпечення в Україні.

Крок 3. Науково-методологічне забезпечення. Вивчити науково-методологічні матеріали з питань гендерної рівності та соціальної справедливості. Визначити соціально та гендерно-чутливі індикатори для використання під час аналізу, розробки, моніторингу, оцінювання програм.

Крок 4. Проведення аналізу програм. Провести гендерний аналіз місцевих програм соціально-економічного розвитку. Узагальнити результати проведеної роботи та підготувати аналітичний звіт. В звіті оцінюється якість програми з позиції врахування та підтримки концепції гендерної рівності, а також даються рекомендації щодо відповідності програми загальній стратегії місцевого розвитку.

Крок 5. Гендерне інтегрування. Розробити методи соціально-гендерної спрямованості програм з урахуванням соціально-культурного, правового, економічного, фізіологічного факторів. Розробити стратегію та програму дій керівників, соціальних працівників, інших фахівців, з урахуванням інтегрування концепції гендерної рівності. Запровадити ресурсне забезпечення програм щодо гендерної інтеграції: інформаційні, професійні, методичні матеріали, фінансування (гендерні бюджети) тощо.

Крок 6. Подальша спроможність щодо забезпечення гендерного інтегрування. Призначення фахівців, компетентних у питаннях гендерної рівності та уповноважених стосовно розробки місцевих програм. Запровадження методик гендерного аналізу під час планування, впровадження, моніторингу, оцінювання програм. Застосування посилених комунікаційних заходів з роботодавцями, громадою, навчальними закладами, керівними структурами, громадськими організаціями. Планування альтернативних заходів щодо забезпечення концепції гендерної рівності в організації діяльності. Проведення регулярного моніторингу впровадження концепції гендерної рівності з використанням гендерно-чутливих індикаторів. Під час розробки та прийняття будь-яких рішень на місцевому рівні важливо проводити аналіз гендерного впливу [46].

Аналіз гендерного впливу – це методика визначення, що рішення або програма розвитку матиме належні наслідки з огляду на рівність жінок і чоловіків. Ця методика спрямована на забезпечення того, щоби внаслідок нових рішень не з'явилася гендерна нерівність. Філософський підхід методики ґрунтується на розумінні того, що попередження (превентивність) завжди краще, ніж виправлення шкоди.

Аналіз гендерного впливу може виконуватися на трьох рівнях:

- Дослідження соціального, політичного та економічного впливу гендерного виміру у певному регіоні.

- Використання даної інформації для аналізу наслідків, які будуть мати певне рішення, у тому числі і висвітлення того, чи не було покладено в основу процесу прийняття рішення неналежних гендерних стереотипів або застарілих припущень щодо жінок і чоловіків.

- Розробка альтернативних програм, процесів прийняття рішень тощо, які є більш відповідними потребі досягти рівності жінок і чоловіків.

Аби розпочати аналіз гендерного впливу, необхідно відштовхуватися від політичної мети, яка пояснює, що саме включає у себе гендерна рівність в обговорюваній сфері. Тому, політичні цілі гендерної рівності є передумовою впровадження аналізу гендерної рівності:

1. Що є предметом рішення?
2. Чи існують офіційні національні або міжнародні політичні рішення щодо цілей гендерної рівності у даній сфері? Чи підприємство (або організація) мають ціль у цій сфері?
3. Чи має сенс досліджувати соціальні, фінансові, політичні та родинні обставини жінок і чоловіків (або окремих груп жінок і чоловіків) у зв'язку із цією тематикою?
4. Чи існує необхідний матеріал для дослідження наслідків прийняття рішення для жінок і чоловіків? Чи є відповідні статистичні дані та відповідні дослідження? [46]

Деякі проблеми мають чітко визначений гендерний вимір, у той час як інші проблеми можуть здаватися гендерно нейтральними. Варто звертатися за порадами до експертів у цій сфері, особливо коли йдеться про проблеми, які видаються гендерно нейтральними.

Аналіз гендерного впливу можна розділити на дві частини. Спочатку проводиться дослідження щодо того, чи матиме рішення негативні наслідки для рівності жінок і чоловіків. Далі проводиться дослідження того, чи не вбудовані у саму процедуру прийняття рішення неприпустимі припущення, норми чи стандарти, які призводять до появи дискримінаційних явищ.

1. На які соціальні групи, виборчі округи або групи громадян вплине рішення?

2. Який вплив матиме рішення або пропозиція, у разі набуття чинності, на жінок і чоловіків, на їх становище в громаді, в сім'ї? Чи матиме воно більший вплив на якісь групи населення з огляду на їх фінансовий стан, етнічне походження, сексуальну орієнтацію, психологічний або психічний стан, сімейну відповідальність, вік, релігійні переконання тощо?

3. Чи призведе рішення до рівного розподілу ресурсів, послуг, впливу тощо поміж жінками і чоловіками?

4. Чи не призведуть такі наслідки до глибшої нерівності поміж чоловіками та жінками?

5. Які є історичні чи практичні передумови появи процедури прийняття даного рішення? Яке підґрунтя у даного рішення? Чи це підґрунтя є сучасним чи воно віддзеркалює настанови того часу, коли процедура перетворилася на практику?

6. Чи не віддзеркалює процедура існуючі упередження, стереотипи або узагальнення стосовно соціального життя, характеристик або поведінки жінок і чоловіків?

Застосування результатів аналізу:

1. Висновки аналізу мають, звичайно, повністю інтегруватися у процес прийняття рішення.

2. Якщо аналіз показує, що певне політичне рішення матиме неналежні наслідки у сфері гендерної рівності, рішення конче необхідно переглянути. Можна провести дослідження щодо того, чи проблема полягає у меті рішення, чи проблемою є спосіб досягти даної мети. Проблема також може корінитися у механізмах, запущених процесом прийняття рішення [46].

Підсумовуючи другий розділ зазначимо таке:

На національному рівні в Україні прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які гарантують гендерну рівність та захищають від проявів гендерної дискримінації.

Саме місцеве самоврядування оптимально фіксує у собі як елементарні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, господарсько-економічні, духовно-моральні цінності та соціокультурні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку, у тому числі й у гендерночутливих сферах організації та функціонування соціуму.

Серед стратегій, які варто реалізовувати на місцевому рівні, – гендерний мейнстрімінг та гендерне інтегрування як фактор забезпечення потреб соціально та гендерно-вразливих груп населення.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

3.1. Сучасний стан забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні в Україні (на прикладі Біленьківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району Запорізької області)

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст

Статтею 143 Конституції України визначається загальний перелік повноважень місцевого самоврядування, а саме: «Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації та установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їх компетенції».

В Україні триває реформа децентралізації, що включає в себе процес передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів об'єднаним територіальним громадам. Так, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізувати найбільш успішно. Об'єднана територіальна громада виступає як об'єктом, так і суб'єктом зазначеного процесу. Територіальна громада – є первинним суб'єктом місцевого самоврядування та є основним джерелом функцій і повноважень місцевого самоврядування. Об'єднана територіальна громада, як суб'єкт місцевого самоврядування – є носієм владних повноважень щодо самостійного розв'язання місцевих проблем, а як об'єкт в процесі делегування повноважень виступає під час вирішення питання місцевого значення завдяки набутим повноваженням, а також під час процесів і відносин, що забезпечують функціонування та розвиток цієї територіальної громади за рахунок делегованих повноважень.

Виходячи з положень законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року N 280/97-ВР та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV сільською радою розглядалося питання впровадження гендерних аспектів в свою діяльність в контексті розвитку об'єднаної територіальної громади.

Головне завдання сільської ради базового рівня – організація життєдіяльності населення сіл, що входять до складу громади. Це завдання не можна виконати без урахування потреб чоловіків, жінок, дітей, сімей.

В свою чергу, визначенню цих конкретних потреб сприяє складення гендерного портрету громади. Гендерний портрет формується на основі гендерної статистики, тобто показників, які характеризують положення жінок і чоловіків у всіх сферах суспільної та економічної діяльності. Дані гендерної статистики дають можливість оцінити ступінь участі жінок і чоловіків у різних сферах діяльності суспільства, що сприяє вирішенню проблем у сфері розподілу ресурсів і доходів, прав і обов'язків, робочого навантаження і

відпочинку. Основними розділами (групами показників) гендерного портрету громади, що характеризують становище жінок та чоловіків є, зокрема, такі:

- соціально-демографічні показники (народжуваність, смертність, розподіл за віковими групами, показники рівня охорони здоров'я жінок та чоловіків тощо);

- соціально-економічні показники (рівень доходів, зайнятості та безробіття, орієнтація місцевого бюджету на потреби жінок, чоловіків, сімей тощо);

- соціально-політичні показники (представництво жінок і чоловіків в органах місцевої влади, партіях, громадських організаціях);

- соціально-культурні показники (освітній рівень, сімейний стан, показники рівня злочинності, насильства в сім'ї, торгівлі людьми тощо) [46].

Зазначені показники дають можливість оцінити як загальний потенціал населеного пункту чи громади в цілому, так і основні демографічні дисбаланси й тенденції. Ці дані можуть бути використані для вивчення окремих підгруп населення, таких як одинокі жінки, літні жінки та чоловіки та інші.

Гендерна статистика свідчить, що про рівність жінок і чоловіків поки що важко говорити, особливо виходячи з реалій життя в сільській місцевості, де найбільш відчутна гендерна нерівність в сфері праці та зайнятості, політики та прийняття рішень:

- Сільські працівники закладів освіти, здоров'я, культури, побутового обслуговування живуть сьогодні за межею бідності, а це в основному жінки.

- Робота в сільській місцевості супроводжується постійним навантаженням на жінок – вони практично не відпочивають, не піклуються про своє здоров'я.

- Сільські жінки продають надлишки продукції, які виробляють у своїх господарствах, фактично за безцінь. Рівень транспортних витрат обмежує можливість жінок (традиційно саме вони цим займаються) привозити вироби сільськогосподарської продукції на базари.

- Зростання цін на газ призводить до важких умов проживання без опалення та швидкого приготування їжі, як для себе, так і для годування тварин. Цей обов'язок також лежить на жінках.

- Зосередження на вирощуванні певної культури (наприклад, картоплі, помідор та ін.) позбавляє багатьох жінок достатніх засобів існування, що змушує їх їхати в міста або за кордон, де їх чекає важка праця, повне безправ'я, сексуальне рабство.

Великою проблемою є надзвичайна складність поєднання сільською жінкою сімейного життя з працею. Наявність багатодітної сім'ї сільська жінка повинна поєднати з налагодженням побуту та роботою. Як свідчать обстеження, більшість жінок, що проживають у сільській місцевості та зайняті веденням сільського господарства (вирощуванням тварин, птахів, городини тощо) виконують некваліфіковану роботу, працюють вночі, сезонно, мають ненормований робочий день. Такі умови праці, переобтяженість не тільки негативно позначаються на здоров'ї жінки і скорочують її життя, але і майже не залишають жінці часу для сім'ї та виховання дітей.

Дуже серйозною проблемою, є насильство в сім'ї, адже, нажаль, але на сьогодні так склалося, що на декілька громад, не те, що населених пунктів працює лише один дільничний інспектор поліції, який не має змоги охопити всі проблеми, тим паче такі, як насильство в сім'ї. Крім того, рівень споживання алкоголю є одним з найвищих у світі – як наслідок більш ніж 10 тис. наших співвітчизників щороку гинуть від отруєння алкоголем. Тому сьогодні сільська жінка потребує уваги до себе і всебічної допомоги як від держави, так і від органів місцевого самоврядування.

При Біленьківській сільській раді створено міжфракційну депутатську групу «Рівні можливості», яка в свою чергу і працює в даному напрямку.

Жінки-депутатки Біленьківської сільської ради взяли участь в одноденному семінарі-тренінгу «Гендерні аспекти у роботі органів місцевого самоврядування», який відбувся у м. Запоріжжі 21 вересня 2017 року. Даний захід проводився Запорізьким благодійним фондом «Єдність за майбутнє» за

підтримки Національного Демократичного Інституту та Уряду Великої Британії через Фонд розвитку ефективного врядування. За результатами навчання учасники отримали відповідні Сертифікати. У жовтні 2017 року депутатки побували на презентаційній зустрічі у м. Василівці (голова МФГ Кіс О. І. та секретар МФГ Печуріна К. В.).

За результатами даних заходів було запрошено до своєї громади керівника проекту «Просування участі жінок у політиці та протидія гендерним стереотипам» Тамару Огородову. 02 листопада 2017 року в приміщенні Біленьківської сільської ради відбулася зустріч депутаток сільської ради, які виявили бажання створити міжфракційну депутатську групу «Рівні можливості» з представниками Запорізького благодійного фонду «Єдність за майбутнє», а саме з керівником команди проекту «Просування участі жінок у політиці та протидія гендерним стереотипам» Огородовою Тамарою Миколаївною. У результаті даного зібрання було обговорено головні завдання та принципи діяльності з даного напрямку роботи.

З метою якомога швидшого та ефективнішого втілення своїх задумів, жінки-депутатки вирішили створити депутатську групу «Рівні можливості». 08.11.2017 року відбулися збори депутаток Біленьківської сільської ради, які виявили бажання прийняти участь у даному проекті, та створили міжфракційну депутатську групу «Рівні можливості» у складі Біленьківської сільської ради. Також на даному заході було затверджено Положення про міжфракційну групу та обрано голову і секретаря групи, ними стали Кіс Ольга Іванівна та Печуріна Катерина Вікторівна.

Отже, 10.11.2017 року, з моменту офіційного оголошення про створення міжфракційної групи, міжфракційна депутатська група «Рівні можливості» у складі Біленьківської сільської ради розпочала свою роботу.

13.-14.03.2018 року брали участь у медіамарафоні «Рівність у політиці» в м. Дніпро голова сільської ради Зачепило С. І. разом із головою міжфракційної групи Кіс О. І. Голова сільської ради Зачепило С. І. дала інтерв'ю з цього питання.

30 березня 2018 року на засіданні двадцять шостої чергової сесії Біленьківської сільської ради було прийняте рішення «Про призначення уповноваженої особи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Даним рішенням призначено уповноваженою особою (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків заступника сільського голови з гуманітарних питань Нотанову Марину Василівну.

01-02.06.2018 року представниця МФГ Алійникова С. О разом із головним спеціалістом фінансового відділу виконавчого комітету сільської ради Агаркіною Ю. В. стали учасниками дводенного семінару-тренінгу з гендерно-орієнтованого бюджетування в м. Бердянську.

21.09.2018 року голова МФГ Кіс О. І. разом із представницею МФГ Мінько І. М. побували на презентаційній зустрічі в м. Молочанськ.

10.10.2018 року голова МФГ Кіс О. І., секретар МФГ Печуріна К. В. та уповноважено особа Нотанова М. В. були учасниками парламентських слухань на тему: «Запобігання та протидія дискримінації жінок з вразливих соціальних груп» м. Київ.

07-08.12.2018 року начальник соціального відділу виконавчого комітету Біленьківської сільської ради Шапарь Т. В. взяла участь у Другому Українському Жіночому конгресі в м. Києві. На даному заході було різносторонньо розкрито питання рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Основні реалізовані гендерні ініціативи міжфракційною групою (МФГ)

- Внесли зміни до діючої Програми «Назустріч людям», попередньо провівши гендерний аналіз даної програми і виявили, що лєвова доля її фінансування в більшій мірі поширюється на чоловіків (це учасники АТО, ветерани ВВВ, ліквідатори аварії на ЧАЕС, учасники бойових дій, воїни-інтернаціоналісти). На жінок припадає мізерна частка фінансів і передбачити кількість жінок, які звернуться за допомогою (матеріальна допомога на поховання, або лікування), не можливо передбачити. Тому групою було

внесено зміни до Програми, а саме внесено розділ матеріальної допомоги – Жінки, що мають статус «Мати-героїня».

- З метою збереження і розвитку творчого потенціалу учнівської молоді, пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей, молоді, кращих спортсменів, створення сприятливих умов самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві, Прийнята програма «Підтримка обдарованої молоді на території Біленьківської сільської ради», яка передбачає виплату стипендії обдарованій та талановитій молоді, кращим спортсменам за значні успіхи, певні досягнення та участь в економічному, соціально-громадському та культурному розвитку громади, сприяння у славленню громади на всеукраїнському, міжнародному, обласному рівнях. Дана Програма була вперше успішно реалізована в 2018 році.

- З метою створення найсприятливіших умов взаємовідносин сільської ради та депутатського корпусу, залучення і заохочення активних представників громади до управління громадою, висвітлення і розповсюдження інформації про повсякденне життя громади, прийнята Програма «Влада і громада» 6 грудня 2018 року була повністю реалізована.

- З метою втілення в життя державної політики, утвердження незалежності і суверенітету України, формування у громадян високої національної свідомості, почуття гідності і патріотизму, відродження та збереження народних звичаїв, обрядів, традицій і свят, прийнята Програма з відзначення державних і місцевих заходів, яка втілюється в життя разом із комунальним закладом «Центр культури, дозвілля та спорту» Біленьківської сільської ради.

- У результаті проведення гендерного аналізу програми розвитку фізичної культури та спорту сільської ради на 2017 рік, прийняли нову таку програму на 2018 рік з урахуванням рівних можливостей, передбачивши різні вікові групи населення, різні спортивні гуртки та секції як жіночі (дівчачі), так і чоловічі (для хлопчиків). Реалізація заходів цієї програми здійснюється

комунальним закладом «Центр культури, дозвілля та спорту» Біленьківської сільської ради.

- У вересні 2018 року за сприянням МФГ було прийнято Програму «Сузір'я малят». Дана програма має на меті пошук, відбір та нагородження на підставі експертної оцінки за встановленими номінаціями найталановитіших та найобдарованіших дітей – вихованців навчальних закладів сільської ради та має дві вікові категорії дітей (від 3 до 5 та від 6 до 7 років). Наразі триває завершальний етап виконання цієї програми.

- 22.06. 2018 року за ініціативи голови МФГ Кіс О. І. та за підтримки представників групи за рахунок спонсорів (обласного депутата, депутатів сільської ради, фермерів) вперше був проведений конкурс мікрогрантів «Smart youth», спрямований на стимулювання соціальної активності у Біленьківській громаді для підтримки кращих бізнес-ініціатив молоді, зокрема у розвитку соціально-економічного, культурного та туристичного потенціалу громади.

Метою проекту була підтримка ініціатив недержавних громадських об'єднань (НГО) та ініціативних молодіжних груп, фізичних осіб та підприємців – з розвитку громади та забезпечення самозайнятості молоді Біленьківської громади в їх прагненні до самоорганізації. Виграв цей конкур шкільний гурток «Шкільна преса», які представляли свій проект під назвою «Шкільна медіа – розвиток громади» в результаті чого гурток придбав на виграні кошти ноутбук та багатофункціональний пристрій, завдяки чому гурток продовжує свою роботу та постійно інформує громаду про шкільне життя і висвітлюють події, які відбуваються у громаді.

За ініціативи голови МФГ Кіс О. І. створений проект «Соляна кімната для комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Біленьківської сільської ради для більш якісного оздоровлення населення нашої громади. Наразі цей проект в стадії завершення.

У 2018р. за підтримкою Запорізького благодійного фонду «Єдність за майбутнє», Біленьківська об'єднана громада була обрана цільовою в рамках проекту ООН «Жінки» до 2021 року по роботі у Східній Україні. У ході

реалізації даного ООН проекту будуть визначені кілька проектів Біленьківської ОТГ, а це можуть бути і розбудова нового сучасного Парку для відпочинку із зонуванням територій за інтересами різних вікових груп, реконструкція приміщення та відкриття в ньому пансіонату для людей похилого віку, відкриття геріатричного центру та багато ін. та втілитися в життя громади.

06.12.2018 року в Біленьківській ОТГ на базі Біленьківської загальноосвітньої школи I – III ступенів представниками ООН «Жінки» був проведений цікавий та змістовний захід для учнів старших класів громади «16 кроків проти насильства», на якому молодь нашої громади висловили свої бачення щодо того, якою б хотіли би вони бачити свою громаду.

В рамках проекту міжфракційної групи «Рівні можливості» Біленьківською сільською радою було засновано Інклюзивно-ресурсний центр, який опікується проблемами дітей-інвалідів.

Продовжується робота над розробкою Стратегічного плану розвитку громади на 2020 – 2027 роки з формування гендерно чутливих стратегічних цілей, проводиться аналіз існуючих цільових програм з гендерної точки зору. Ряд цільових Програм сільської ради вже є гендерно чутливими, насамперед соціальна програма «Назустріч людям» та ін. Сільська рада планує створення гендерного портрету громади. На останній сесії, яка відбулася 16.10.2019, було затверджено план заходів Біленьківської сільської ради щодо виконання національного плану дій з виконання резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2021 року.

На території України на сьогодні в громадах створено 70 міжфракційних депутатських груп з втілення гендерної політики, в Запорізькій області – 21 група, в Запорізькому районі з 3 – х ОТГ – 2 і Біленьківська об'єднана територіальна громада стала першою в Запорізькому районі з втілення гендерної політики в роботу органів місцевого самоврядування.

3.2. Основні фактори оптимізації розвитку забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні

Питання дотримання гендерної рівності особливо актуальне в контексті децентралізації. В ході реформи громади отримали більш широкі повноваження і вже самі визначають напрямки свого економічного та соціального розвитку, надають послуги, вивчають та реагують на потреби мешканців – жінок та чоловіків різних соціальних груп.

Розуміння гендерних відмінностей і нерівності є частиною аналізу місцевого економічного розвитку. Під час проведення такого аналізу «жінок» і «чоловіків» розглядають не як одне ціле, а намагаються зрозуміти соціальні змінні: яка ситуація з молодими чоловіками, старшими жінками, молодими дівчатами з фізичними вадами, старшими чоловіками, які належать до національної меншини, тощо. Розуміння цих аспектів допомагає побудувати чіткішу та точнішу картину економічних змінних і перспектив.

Місцеві органи влади можуть використовувати інструменти гендерного аналізу, такі як: аналіз доступності послуг для жінок та чоловіків, гендерно-чутливе стратегічне планування, гендерне бюджетування, які потребують використання даних розмежованих за ознакою статі. Це дає можливість враховувати відмінність у потребах жінок та чоловіків та краще їх задовольняти за допомогою реалізації місцевих програм.

Крім того, питання дотримання принципу гендерної рівності – це мета сама собою, зважаючи на міжнародні зобов'язання щодо забезпечення прав жінок і дівчат. Громада має бути зацікавлена в тому, щоб чоловіки та жінки були рівними партнерами в будь-яких ініціативах з економічного розвитку.

Впроваджуючи реформу децентралізації, можна з абсолютною переконаністю сказати, що спроможність громад можна підсилити за рахунок втілення гендерної політики, надання рівних прав та можливостей жінок та чоловіків щодо їх участі в місцевих процесах прийняття рішень. Тож імплементація гендерної рівності у реформу децентралізації є ключовим стратегічним завданням.

«Ми напрацювали чіткі інструменти і механізми, а також окреслили показники, яких ми досягнемо в результаті. А саме збільшення представництва жінок у місцевому самоврядуванні до 30%. Збільшення кількості гендерно-орієнтованих проектів регіонального розвитку. При досягненні цих показників у результаті ми очікуємо підвищення індексу регіонального людського розвитку – головного результату реформи децентралізації. Адже гендерний показник входить до системи показників HDI (Національний Демократичний Інститут)», – наголошував Геннадій Зубко – віце-прем'єр-міністр, міністр регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України.

Отже, впровадження гендерної рівності в громадах включає в себе:

1. Впровадження Типових профілів громад за визначеною методикою. Ці профілі врахують з урахуванням гендеру та забезпечення прав людини (в тому числі, вразливих груп (гендерний аудит доступності). Вони потрібні як основа для аналізу гендерних потреб та врахування їх у місцевих планах та бюджетах.

2. Впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування. Адже гендерно-орієнтоване бюджетування – це не лише питання спрямування коштів на відповідні проекти, це ще й питання ефективності використання державних коштів.

3. Збільшення кількості гендерно-орієнтованих проектів шляхом закріплення на законодавчому рівні заборони на будівництво та на введення в експлуатацію багатоквартирних житлових будинків, не забезпечених соціальною інфраструктурою, зокрема дитсадками, навчальними та медичними закладами. Збільшення кількості проектів, які фінансуються/співфінансуються з державного бюджету (ДФРР, субвенції з держбюджету) або місцевих бюджетів.

4. Впровадження гендерно-правової експертизи проектів та рішень органів місцевого самоврядування.

5. Створення секторальної Гендерної Платформи для ОТГ.

6. Створення Руху «Громада розвитку можливостей жінок».

7. Врахування в Індексі регіонального людського розвитку гендерних показників.

За даними HDI, ситуація з гендерним паритетом в органах влади, зокрема і представницьких на місцях, потребує покращення – 12,5% жінок у Парламенті. Щодо представництва в органах місцевого самоврядування: обласні ради – 15%, міські ради – 18%, голови ОТГ – 16%, голови селищних рад – 19,3%, голови міст обласного значення – 9,6%, голови міст районного значення – 9,6%.

Чим вище статус представницького органу, де більше політики, можливостей, ресурсів – тим нижчою є представленість жінок. Найбільше жінок – голів селищних рад – там, де потрібно «закатати рукава» і працювати, вирішувати господарські питання, займатись розвитком громади. Тому, щоб забезпечити зростання цих відсотків хоча б до 30%, – необхідно серйозно попрацювати!

З реформою децентралізації у громади приходять нова якість послуг – в освіті, медицині, адміністративних послугах, безпеці. В тому числі через проекти регіонального розвитку, які реалізуються за співфінансування держави (ДФРР, субвенції). Мінрегіон проаналізував проекти, які реалізовувались через ДФРР, за минулий рік з точки зору гендеру. З 801 проекту регіонами було подано 304 гендерно-орієнтованих проектів – дитсадки, школи, медичні заклади для дітей та жінок.

Основні проблеми сфери забезпечення рівності жінок і чоловіків формують сьогодні виклики українському суспільству і державі і вимагають відповідних адекватних дій, якими повинні стати такі:

- приведення українського законодавства у відповідність до конституційних принципів рівності та європейських норм;
- вироблення особливих антидискримінаційних норм та санкцій за порушення гендерного законодавства;
- введення тимчасових спеціальних заходів для забезпечення паритетного представництва жінок та чоловіків на всіх рівнях прийняття рішень, при кадрових призначеннях на державні посади та посади в органах місцевого самоврядування;

- здійснення гендерної експертизи державного та місцевого бюджетів;
- бюджетне забезпечення реалізації державної стратегії гендерного розвитку та Державної програми досягнення гендерної рівності;
- запровадження спеціальних освітніх програм для суддів і правоохоронців;
- проведення спеціальних інформаційних кампаній;
- удосконалення гендерної статистики проведенн спеціальних соціальних досліджень;
- посилення громадського контролю за виконанням міжнародних зобов'язань та задекларованих принципів рівності прав та можливостей жінок і чоловіків.

Як відомо, Україна прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя. Для цього нашій державі необхідно буде реалізувати всі свої зобов'язання щодо гендерної рівності. Минуло майже двадцять п'ять років від прийняття Пекінської декларації та Платформи дій для досягнення гендерної рівності під час четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок, яка відбулася в 1995 році в Пекіні, Китай, але боротьба за рівні права досі триває у всьому світі.

В Україні відбувається повільний, але стабільний прогрес: завдяки зусиллям жіночих організацій, громадянського суспільства, органів влади й окремих особистостей країна рухається у напрямку до гендерної рівності, крок за кроком.

Після виборів до українського парламенту в липні 2019 року кількість депутаток майже подвоїлась: з 12% на виборах 2014 року до приблизно 21% тепер.

Втім, згідно з останніми доступними даними, заробітна плата жінок становить в середньому 80 % від зарплати чоловіків за ту саму роботу та з аналогічним досвідом. Менше жінок, ніж чоловіків працездатного віку мають роботу (55% проти 69%), і 58% внутрішньо переміщених осіб – жінки.

Жінки в Україні також більше ризикують стати жертвами домашнього насильства, торгівлі людьми або сексуального домагання та насильства.

Отож для досягнення гендерної рівності необхідно зробити ще дуже багато. Питання полягає в тому, як це реалізувати? Експерти та експертки кажуть, що на шляху до гендерної рівності перед Україною стоять три виклики.

Перша проблема – це рівне представництво.

Катерина Левченко, Урядова уповноважена з питань гендерної політики в Україні, згадує часи, коли лише 3% народних депутатів були жінками (1990-ті). Хоча це число стабільно збільшується упродовж останніх років, вона відзначає: що вищий рівень керівних посад, то менша частка жінок серед них представлена.

Згідно з даними дослідження ПРООН, жінок більш схильні обирати на керівні посади в громадах з низьким рівнем доходів, де обмежені ресурси. До того ж існує багато перешкод для повної та рівноправної участі жінок в уряді. Це зокрема: гендерні стереотипи, нерівномірний розподіл неоплачуваної домашньої роботи, яку виконують жінки, й неефективна система закладів догляду за дітьми.

Щоб подолати ці проблеми, необхідно докласти спільних зусиль на всіх рівнях суспільства. Як зазначає Левченко: «Необхідно усвідомити, що жодні зміни не стаються самі собою. Зміни, яких ми прагнемо, потребують спільних зусиль – зусиль з боку уряду, політичних партій, жіночих рухів, громадянського суспільства загалом і міжнародних організацій» [24].

Друга проблема – це залучення чоловіків.

Олексій Жмеренецький як співголова міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості» в українському парламенті і як чоловік усвідомлює, що має унікальну можливість заохочувати інших українських чоловіків працювати над досягненням рівних прав: «Ми чудово розуміємо, що гендерні питання стосуються не лише жінок. Якщо більше чоловіків

говоритимуть про це, менше людей підтримуватимуть застарілі стандарти нерівності» [24].

Жмеренецький також відзначив надзвичайні виклики, з якими стикаються жінки на політичній арені. Сексизм, домагання, зокрема сексуальні домагання, та психологічне насильство – лише деякі приклади. Щоб просуватися вперед, необхідно вирішити ці проблеми.

Третя проблема, яку називають експерти, це боротьба з антигендерними настроями. На цьому наголошує координаторка Громадської ради з гендерних питань при МФО «Рівні можливості» Лариса Кобелянська.

В останні роки в Україні спостерігається тривожне явище – зростання рухів проти гендерної рівності, коли крайні націоналісти або праворадикальні групи заперечують ймовірні виклики, пов'язані з традиційними гендерними ролями.

«Опоненти феміністичних рухів використовують риторику «збереження та захисту» традиційних, особливих та унікальних елементів місцевої культури від «феміністичної чуми», – зазначає Кобелянська.

«Проте це ніщо інше, ніж тонко завуальована маніпуляція, – додає Кобелянська, – метою антигендерного руху є просто нав'язування гомофобської та расистської риторики, під прикриттям захисту традиційних сімейних цінностей» [24].

Незважаючи на це, забезпечення гендерної рівності у пріоритеті на сучасному етапі, зокрема, віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Дмитро Кулеба заявив, виступаючи на форумі «Подвиг не знає статі», організованому МВС України за підтримки Посольства Швеції в Україні та структури ООН Жінки Україна, що «в програмі діяльності Уряду гендерна рівність буде одним з пріоритетів. Зокрема, запланували створити Центр гендерних компетенцій у секторі безпеки та оборони» [88].

Також міжнародні документи та результати різних національних досліджень свідчать про необхідність застосування гендеру до публічного

врядування з питань послуг з водопостачання, яка означає, що місцеві органи влади мають бути відповідальними, чутливими, задіяними та прозорими як щодо чоловіків, так і щодо жінок при плануванні нових систем з водопостачання, при їх експлуатації та алокації ресурсів на своїй території. Нерідко в публікаціях зустрічається висновок, що надання послуг водопостачання у домогосподарства є високо релевантним проявом стосунків між державою та індивідуумами, які по-різному впливають на чоловіків і жінок. У зв'язку з цим рекомендується проводити як аналіз гендерної ситуації на рівні спільнот, так і на рівні домогосподарств, де існує глибоко усталений традиційний розподіл праці між жінками та чоловіками [20].

Міжнародні та національні структури, які опікуються питаннями гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, закликають застосовувати принцип врахування гендерної проблематики шляхом включення її в усі стратегії, програми та заходи з надання послуг в рамках окремих органів місцевого самоврядування та їх асоціацій на національному, регіональному та міжнародному рівнях, розробляти методи моніторингу і оцінки такого роду роботи; вишукувати нові шляхи забезпечення того, щоб жінки були представлені в процесі управління на місцях і активно брали участь в ньому, використовуючи формальні, а також неформальні засоби; зміцнювати співробітництво на міжнародному та національному рівнях між органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями на національному, регіональному та міжнародному рівнях з метою розширення обміну досвідом; розробляти програми і стратегії, які сприяють усуненню перешкод на шляху участі жінок в процесі прийняття рішень на місцевому рівні; розробляти, здійснювати і контролювати плани дій по сприянню створенню рівних можливостей для роботи в муніципальних органах, включаючи рівні можливості щодо найму, просування по службі, винагороди, а також рівні умови праці; домагатися зміни поглядів, що стосуються гендерних питань, шляхом підвищення рівня інформованості в рамках системи освіти, а також політичної та адміністративної структури місцевих органів управління; активно взаємодіяти з

іншими членами суспільства, включаючи національні гендерні структури і організації, приватний сектор, неурядові організації, професійні об'єднання, жіночі організації, науково-дослідні установи та профспілки тощо.

Наведені вище проблеми міжнародно-правового та конституційно-правового забезпечення принципу гендерної рівності у місцевому самоврядуванні, нажаль, ще не стали предметом пильної уваги вітчизняних вчених. Враховуючи серйозні виклики та загрози, які виникають у сфері реалізації та захисту прав людини в цілому, наукова громадськість має висловлювати свою вижену позицію щодо актуальних проблем інституціоналізації та конституювання гендерних прав в цілому та їх послідовної реалізації у житті територіальних громад та діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема.

Доцільним вважається провести інвентаризацію наукових знань з питань місцевого самоврядування та муніципального права хоча б з найелементарнішого набору питань, спробувати включити в наукові дисципліни муніципально-правового профілю гендерний дискурс, який повинен стати, на нашу думку, необхідним елементом професіоналізації соціологів, політологів, юристів та істориків, які спеціалізуються на питаннях місцевого самоврядування. У найближчому вимірі цей набір тем і питань вбачається нам в наступному вигляді: 1) історія цензу статі і яку роль зіграв суфражизм в отриманні жінками муніципальних прав і свобод, у тому числі й, насамперед, виборчих; 2) які існують національні тенденції політичної участі у житті територіальних громад, представленості і представництва жінок у місцевому самоврядуванні в порівнянні з іншими країнами, які світові тенденції цього процесу; 3) якою є державна та муніципальна політика щодо жінок в Україні і в країнах Заходу, в чому полягають їх подібності та відмінності; 4) як проявляється електоральна поведінка жінок і чоловіків, які їхні принципові відмінності і яке це має практичне значення у житті територіальних громад та суспільства в цілому; 5) як відрізняється репрезентація жінок в різних гілках влади і на різних рівнях функціонування публічної влади, насамперед, у

територіальних громадах; б) які типові науково-дослідні та практичні помилки у муніципальному праві у його гендерному вимірі та співвіднесеності статі з іншими категоріями, за якими можлива дискримінація (вік, сексуальна орієнтація, професія тощо), і в чому криються методологічні причини таких помилок тощо.

Необхідною є організація спільних заходів за участю представників державних інституцій та місцевого самоврядування з метою вироблення спільного бачення подальших дій щодо ефективної реалізації принципу гендерної рівності в публічній і приватній сфері функціонування територіальних громад. Насамперед йдеться про проведення широких інформаційних кампаній муніципальної просвіти, спрямованих на подолання вкорінених стереотипів щодо соціальних ролей жінок і чоловіків у житті територіальних громад, підвищення рівня обізнаності жінок, особливо в сільській місцевості, юридичної спільноти і в цілому широкої громадськості щодо їх прав, механізмів їх реалізації та захисту.

Розглядаючи гендерні стереотипи та дискримінаційні практики у місцевому самоврядуванні за ознакою статі своєрідними аномаліями у муніципально-правовій сфері, вважаємо, що місцеве самоврядування є невід'ємною частиною національної структури публічного владарювання у демократичній державі та являє собою рівень влади й управління, що є найбільш близьким до громадян, і, в силу цього, спроможним найкращим чином включати жінок в процес прийняття рішень щодо умов життя територіальних громад та питань місцевого значення, використовувати їх знання, досвід та можливості для сприяння стійкому розвитку територіальних громад. Звідси можна зробити висновок, що місцеве самоврядування відноситься до числа найбільш гендерно чутливих інститутів демократії.

У результаті дослідження третього розділу можна зробити висновок щодо ключових викликів та можливостей в питаннях гендерної рівності на місцевому рівні в Україні, а саме: сприяння впровадженню гендерного підходу у діяльність органів місцевого самоврядування, впровадження гендерної

перспективи у політиці на місцевому рівні для забезпечення доступу до державної політики для всіх громадян, що має впливати та повсякденне життя жінок і чоловіків, подолання гендерних стереотипів у територіальних громадах та сприяння гендерній рівності у локально-регіональному вимірі функціонування соціуму, розробка та реалізація стратегій гендерної рівності та впровадження гендерного підходу у різноманітних аспектах життя територіальних громад та діяльності органів місцевого самоврядування тощо.

ВИСНОВКИ

На підґрунті викладеного можна стверджувати що мета дослідження досягнута, поставлені завдання вирішені, а гіпотеза підтвердилась. Це має прояв у такому:

Підсумовуючи результати першого розділу, визначимо, що тема гендерної рівності, рівності жінок і чоловіків різною мірою була предметом дискусій, але майже до кінця XVIII ст. була практично розмитою і лише на зламі XIX-XX ст.ст. вийшла на рівень науково-теоретичного обговорення у зв'язку із виникненням феміністського руху. Свій внесок у розробку проблеми гендерної рівності у місцевому самоврядуванні здійснили такі дослідники, як І.П. Андрусак, О. Вілкова, С.В.Гаращенко, Н.Грицяк, І.В. Дорожкіна, О.М. Кікінежді, Л.С. Кобелянська, В.В. Ковальчук, К.Б.Левченко, Н.В. Максименко, Т.О. Марценюк, Т.М.Мельник, О. Сулова, В.В.Черняхівська та інші.

Під час дослідження цієї теми нами було уточнено такі поняття: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна політика», «місцеве самоврядування». Завдяки аналізу головних понять досліджуваної теми було підтверджено, що гендерна рівність – це рівність прав і можливостей представників обох статей виражати свої інтереси. Крім зазначених до ланцюга понять, які розкривають особливості гендерної рівності, відносяться поняття «гендерне інтегрування», «гендерне бюджетування», «гендерна пріоритетизація» (мейнстримінг) тощо.

Використані принципи і методи дослідження дозволили нам проаналізувати, систематизувати, узагальнити інформацію стосовно перспектив забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні. Нами були застосовані такі принципи дослідження: об'єктивності, системності, єдності теорії та практики, історизму, сходження від абстрактного до конкретного, загального зв'язку. Використана у роботі методика являє собою поєднання теоретичних і емпіричних методів а саме: аналіз і синтез; індукція і дедукція; термінологічний аналіз; логічний; узагальнення, аналіз документів, аналіз статистичних даних.

Попри існуючу нормативну базу з питань гендерної рівності та розширення повноважень жінок, Україна досі стикається з викликами, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок взагалі, а особливо тих, хто стикається з множинною дискримінацією. Хоча сформовані у патріархальній системі стереотипи та уявлення можна розглядати як одні з глибинних причин нерівності, також існують глибоко вкоріненні систематичні прогалини, яким ще не надавали належної уваги. Сюди можна віднести слабе верховенство права, низьку спроможність до впровадження інституційних механізмів щодо забезпечення гендерної рівності та брак політичної волі.

Упровадження соціально-гендерних підходів в роботу місцевої влади об'єднаних територіальних громад є запорукою розвитку справжньої демократії. Інтегрування концепції гендерної рівності як складової соціальної справедливості в місцеву політику забезпечує її соціальну та гендерну чутливість, відповідність інтересам та потребам всіх громадян, особливо соціально уразливим групам населення, які відчувають уразливість за ознаками віку, статі, фізичного стану, етнічної належності, віросповідань, соціального статусу тощо. Об'єктами для соціально-гендерної діяльності органів місцевої влади є діти, молодь, жінки, чоловіки, які зазнають/відчувають дискримінацію за ознакою віку, статі, фізичного стану, етнічної належності, віросповідань, соціального статусу тощо. Для досягнення найбільшої ефективності місцевих соціальних та гендерних програм важливим етапом є чітке визначення та усвідомлення змісту понять «соціальна справедливість», «гендерна рівність», «гендерне інтегрування», «гендерна соціально-економічна нерівність», «соціально-гендерний аналіз програм», «соціально-гендерне інтегрування», інших відповідних принципів.

Розв'язанню таких болючих для суспільства проблем має сприяти впровадження гендерного компоненту в політику місцевої влади об'єднаних територіальних громад як фактор забезпечення потреб соціально та гендерно-уразливих груп населення.

Впровадження гендерної рівності в громадах включає в себе:

- Впровадження Типових профілів громад за визначеною методикою. Ці профілі врахують з урахуванням гендеру та забезпечення прав людини (в тому числі, вразливих груп (гендерний аудит доступності). Вони потрібні як основа для аналізу гендерних потреб та врахування їх у місцевих планах та бюджетах.

- Впровадження гендерно-орієнтованого бюджетування. Адже гендерно-орієнтоване бюджетування – це не лише питання спрямування коштів на відповідні проекти, це ще й питання ефективності використання державних коштів.

- Збільшення кількості гендерно-орієнтованих проектів шляхом закріплення на законодавчому рівні заборони на будівництво та на введення в експлуатацію багатоквартирних житлових будинків, не забезпечених соціальною інфраструктурою, зокрема дитсадками, навчальними та медичними закладами. Збільшення кількості проектів, які фінансуються/співфінансуються з державного бюджету (ДФРР, субвенції з держбюджету) або місцевих бюджетів.

- Впровадження гендерно-правової експертизи проектів та рішень органів місцевого самоврядування.

- Створення секторальної Гендерної Платформи для ОТГ.

- Створення Руху «Громада розвитку можливостей жінок».

- Врахування в Індексі регіонального людського розвитку гендерних показників.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусяк І. П. До історії поняття «гендерна рівність». *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 2. С. 8-13.
2. Андрусяк І. П. Співвідношення гендерної рівності та жіночих прав. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 1. С. 48-54.
3. Батанов О. В. Децентралізація та місцеве самоврядування у гендерному вимірі : вітчизняний досвід та міжнародні стандарти. *Вісник ДонНУ імені Василя Стуса. Сер.: Політичні науки*. 2018. № 3. С. 48-54.
4. Белец Ж. А. Гендерне бюджетування в Україні як складова механізму забезпечення рівності чоловіків і жінок. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2013. № 1. С. 7-17.
5. Берн Ш. Гендерная психология. Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 514 с
6. Болотіна М. Б. Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза / відп. ред. Т. М. Мельник. Київ : Логос, 2001. 82 с.
7. Бюджетний кодекс України від 02.12.2010 (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, 15-16, 17. Ст. 112.
8. Взаємодія консервативних і прорелігійних організацій та політичних партій в межах антигендерного руху в Україні. URL: <http://gender.at.ua/load/1-1-0-204> (дата звернення: 10.06.2019).
9. Вілкова О. Сучасні моделі гендерної політики : сутність та особливості впровадження. *Політичний менеджмент*. 2008. № 6. С. 160–166.
10. Воронина О. А. Гендерное равенство в современном мире: роль национальных механизмов / отв. ред. О. А. Воронина. Москва : Макс-Пресс, 2008. 768 с.
11. Воронина О.А. Феминизм и гендерное равенство. Москва : УРСС, 2004. 319 с.
12. Впровадження гендерних підходів в діяльність державних органів влади, місцевого самоврядування та громадських організацій : навч.-метод. посіб. / уклад. Л. М. Артеменко. Чернігів, 2008. 54 с.

13. Врублевський О. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2014. 56 с.
14. Ганзинська Т. С. Гендерна політика України : теоретико-правова характеристика. *Форум права*. 2012. № 4. С. 189–194. URL: http://www.nbuiv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2012-4/12gtctpx.pdf. (дата звернення: 10.09.2019)
15. Гаращенко С. В. Гендерна рівність як чинник демократичних перетворень в Україні. *Наукові записки НАУКМА*. 2008. Т. 82. С. 58-61.
16. Гонюкова Л. В. Сучасний механізм упровадження гендерної політики в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2016. № 2. С. 114-120.
17. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні : проблеми теорії, методології, практики : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2004. 384 с.
18. Гендерна абетка для українських медіа : посібник / С. Котова-Олійник, Б. Стельмах, О. Ярош. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2013. 50 с.
19. Гендерна політика в системі державного управління : підручник / за заг. ред. М. М. Білинської. Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. 132 с.
20. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні : аналітична доповідь / за ред. Оксани Кисельової. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/lis_gender_analyse_ukr.pdf. (дата звернення: 10.10.2019)
21. Гендерна політика Європейського Союзу : загальні принципи та найкращі практики. URL: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf. (дата звернення: 12.09.2019)
22. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні : Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи

дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / укл. М. Корюкалов. Київ, 2014. 120 с.

23. Гендерна рівність. URL: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/gender>. (дата звернення: 19.11.2019)

24. Гендерне бюджетування в Україні / за заг. ред. Б. Малиняк : посібник. Київ : Фонд ім. Фрідріха Еберта: представництво в Україні, 2012. 34 с.

25. Гендерне законодавство : порівняльний аналіз. Київ : ПСП, 2005.

26. Гендерні аспекти державної служби : монографія / М. Пірен, Н. Грицак, Т. Василевська, І. Ованицька ; заг. ред. Б. Кравченко. Київ : Основи, 2002. 336 с.

27. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін. ; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 448 с.

28. Гендерні медійні практики : навч. посіб. із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. С. Штурхецького. Київ, 2014. 206 с.

29. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві / за ред. Ю. І. Саєнка. Київ : ВАІТЕ, 2007. 143 с.

30. Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні: теорія і практика : метод. посіб. Київ : ФОП Клименко, 2016. 92 с.

31. Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції гендерної рівності : посібник для працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Київ, 2016. 36 с.

32. Голяк Л. В. Спеціалізовані омбудсмани у гендерному мейнстрімінгу: досвід скандинавських країн. *Держава і право*: зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 52. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. С. 179 – 183.

33. Давліканова О. Ефективне управління та гендерне бюджетування :

український досвід. *Гендерна політика міст : історія і сучасність* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 6-7 жовтня 2015 р. / редкол.: Н. В. Бібік, Г. Г. Фесенко, О. Першай та ін. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип. 4. С. 48-50. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/36377/> (дата звернення: 19.10.2019)

34. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций : утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 08 сентября 2000 г. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_621/ (дата звернення: 19.11.2019)

35. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-2006-%D0%BF/sp:max20>. (дата звернення: 19.11.2019)

36. Доповідь про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок в Україні. Київ, 2014. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/CEDAW%20report%20ukr.pdf>. (дата звернення: 19.11.2019)

37. Дорожкіна І. В., Ковальчук В. В. Гендерна політика в місцевих громадах : інформ.-практ. посіб. для голів та депутатів сільських, селищних, міських рад. Чернігів, 2010. 57 с.

38. Дослідження гендерної політики та інституційні механізми її реалізації в Україні : національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН. URL : <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/11138.pdf>. (дата звернення: 19.11.2019)

39. Європейський правовий вимір гендерно чутливої політики : монографія / Оніщенко Н.М., Матвієнко О.В., Береза С.В., Томашевська М.О. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2005. 144 с.

40. Єгоров І. Основи гендерної політики : навч.-метод. посіб. Київ : Укртехінформ, 2013. 234 с.

41. Жачек Н. Gender Gap Index 2020: знадобиться 100 років для подолання глобального гендерного розриву. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/gender-gap-index-2020-politichna-uchast-zhinok->

korelyuyetsya-zi-zrostannyam-kilkosti-zhinok-kerivnikiv/.(дата звернення: 19.12.2019)

42. Жіночі права. Крок за кроком : практ. посіб. з використання міжнародного закону про права людини і механізмів захисту прав жінок у контексті прав людини / Ж. Мертус ; пер. М. Корчинська, Л. Малець; упорядн. М. Шулер, Д. Томас. Київ : Основи, 1999. 238 с.

43. Жіночі студії в Україні : Жінка в історії та сьогодні : монографія / під заг. ред. Л. О. Смоляр. Одеса, 1999. 230 с.

44. Загальна декларація прав людини. Київ : Право, 1995. 12 с. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_015. (дата звернення: 19.11.2019)

45. Ільтьо Г. Гендерна політика і гендерні перетворення в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2013. Т. 21. Вип. 23 (3). С. 91-94.

46. Інструменти інтегрування концепції соціально-гендерної рівності в роботу органів місцевої влади / Н. Карбовська, Т. Литвинова, Л. Магдюк. Київ : Український жіночий фонд, 2010. 42 с.

47. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство / пер. з англ. Київ : «Сфера», 2003. 490 с.

48. Колотило А. М., Чуб І. М. Основи наукових досліджень : конспект лекцій. Харків : ХНАМГ, 2011. 82 с.

49. Коментар до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» / Е. Ламах та ін. ; ред. група: Л. С. Кобелянська та ін.]. Запоріжжя : Друкар. світ, 2011. 167 с.

50. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 09.12.19).

51. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU11251.html. (дата звернення: 19.11.2019)

52. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 19.11.2019)
53. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 344 с.
54. Лобанова Л. С. Гендерні стратегії сталого розвитку. Київ : Фенікс, 2004. 432 с.
55. Лосіхін О. Використання досвіду інституцій Європейського Союзу в удосконаленні нормативного забезпечення гендерної спрямованості державного управління. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. № 11. С.232-239.
56. Максименко Н. В. Гендерна рівність: проблеми становлення та дотримання. *Форум права*. 2011. № 2. С. 551-556.
57. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація : посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
58. Марценюк Т. О. Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін. Київ : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2015. 35 с.
59. Мельник Т. 50/50: Сучасне гендерне мислення : словник / Т. Мельник, Л. Кобелянська. Київ : К.І.С., 2005. 280 с.:
60. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності : міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. 2-ге доповн. вид. Київ : Стилос, 2010. 440 с.
61. Механізми моніторингу та протидії гендерному насильству і дискримінації : аналітичний звіт / за заг. ред О. Суислової. Київ : СПД Москаленко О. М., 2009.
62. Найдич М. А. Гендерна проблематика у політиці Європейського Союзу. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/1663/3/3442.pdf>. (дата звернення: 19.11.2019)

63. Нечипорук Л. В. Проблеми впровадження гендерного балансу на ринку праці. *Впровадження гендерних підходів у діяльність правоохоронних органів України* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 18–19 трав. 2005 р.). Київ, 2005. С. 70–72.

64. Ніколюк А. В. Гендерне бюджетування як демократична складова розвитку суспільства. *Гендерна політика очима української молоді* : матеріали конференції, м. Харків, 30 листопада 2016 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С. 310-316.

65. Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні / авт. кол. : О. Пищуліна, С. Рябошапка, К. Левченко, Т. Марценюк. Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. 140 с.

66. Основи культури гендерної рівності : навч. посіб. / за ред. О. Семиколєнкової. Київ : «К.І.С.», 2007. 176 с

67. Основи теорії гендеру : навч. посіб. / ред. колег. : В. П. Агєєва, Л. С. Кобелянська, М. Скорик. Київ : «К.І.С.», 2004. 536 с.

68. Пекінська декларація (прийнята на четвертий Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року, документ № 995_507). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507. (дата звернення: 19.11.2019)

69. Петрова Р. Г. Гендерология и феминология : учеб пособ. 5-е изд., перераб. и доп. Москва : Дашков и Ко, 2012. 272 с.

70. Потенціал України та його реалізація : аналітичний звіт Міжнародного центру перспективних досліджень / ред. О. Романюк. Київ, 2009. 69 с.

71. Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Указ Президента України від 26.07.2005 № 1135/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005>. (дата звернення: 19.11.2019)

72. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 2005р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005. № 52. Ст. 561. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>. (дата звернення:

19.11.2019)

73. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>. (дата звернення: 19.11.2019)

74. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 2013р. № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. №32. Ст. 412. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>. (дата звернення: 19.11.2019)

75. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. №24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 19.11.2019)

76. Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Рівні права та рівні можливості в Україні: реалії та перспективи» : Постанова Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 45. Ст. 522. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-16>. (дата звернення: 19.11.2019)

77. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5.04.2017р. № 229-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-р>. (дата звернення: 19.11.2019)

78. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза. Київ : Логос, 2001. 39 с.

79. Руднева Е. Гендерное равенство как принцип законодательства Украины. *Право Украины*. 2002. № 4. С. 103–108.

80. Сваволя І. Формування гендерної політики України : вплив міжнародних стандартів та нормативно-правових актів наднаціонального рівня. *Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини*. 2017. Вип.41. С.162-170.

81. Соколов В. Тенденції гендерної політики в Європі та Україні. *Політичний менеджмент*. 2008. № 3. С. 120–127.

82. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС) : навч.-практ. посіб. / за заг. ред. В. В. Толкованова, Т. В. Журавля. Київ, 2016. 154 с.

83. Степаненко К. В. Жінки в політиці (світовий та український досвід). Дніпро: ЛПРА, 2019. 100 с.

84. Стратегія Європейського Союзу з забезпечення рівності між чоловіками та жінками на 2010–2015 роки. URL: http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/documents/strategy_equality_women_men_en.pdf. (дата звернення: 19.10.2019)

85. Суслова О. І. Аналіз державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 90 с.

86. Табанова А. І. Соціально-економічні та інституційні аспекти гендерної політики в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07 / Одеський національний економічний університет ; Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України. Одеса-Київ, 2018. 307 с.

87. Україна. Національний огляд виконання Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.) та заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000 р.) у контексті двадцятої річниці четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок та ухвалення Пекінської декларації та Платформи дій у 2015 р. URL: <http://www.mil.gov.ua/content/gender/Pekinska%20deklaracia.pdf>. (дата звернення: 14.12.2019)

88. Уряд створить Центр гендерних компетенцій у секторі безпеки і оборони – Дмитро Кулеба. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-stvorit-centr-gendernih-kompetencij-u-sektori-bezpeki-i-oboroni-dmitro-kuleba>. (дата звернення: 6.12.2019)

89. Фрейд З. Три ессе о сексуальной теории. URL: <https://psychic.ru/books/book46.htm>. (дата звернення: 17.10.2019)

90. Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй на 2016-2030 роки. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>. (дата звернення: 09.11.2019)

91. Черняхівська В. В. Гендерна політика в системі державного управління : Україна та європейський досвід : дис. ... канд. наук з держ. управл. : 25.00.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 257 с.

92. A strengthened commitment to equality between women and men. A Women's Charter. Declaration by the European Commission on the occasion of the 2010 International Women's Day. Communication from the Commission. COM (2010) 78 final, 5 March 2010. URL: <http://aei.pitt.edu/45635/> (дата звернення: 19.11.2019).

93. EIGE Gender Equality Index. URL: <http://eige.europa.eu/gender-statistics>.

94. OECD Social Institutions and Gender Index. URL: <http://www.genderindex.org/> (дата звернення: 29.11.2019)

95. The Global Gender Gap Report 2020. URL: <https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality>. (дата звернення: 17.11.2019)

ДОДАТКИ

Додаток А

Гендерний профіль громади	
Назва громади	Біленьківська сільська об'єднана територіальна громада Запорізького району Запорізької області
Поштова адреса, індекс	вул. Центральна, буд. 4 – В, с. Біленьке, Запорізький район, Запорізька область, 70441
Контакти	тел: (061) 287-31-52, (061) 287- 32-71 e-mail: bilenkivska.silrada@ukr.net веб-сторінка: bilenkivska.gromada.org.ua
Кількість населення (жінок/чоловіків)	10200
Кількість жінок/чоловіків з вразливих груп, які проживають у громаді:	354/192
Кількість сільських жителів (жінок/чоловіків)	10200
Кількість міських жителів (жінок/чоловіків)	-----
Кількість людей з інвалідністю (жінок/чоловіків)	129/165
Кількість переселенців (жінок/чоловіків)	47/27
Кількість одиноких матерів	178
Жінки/чоловіки з інших вразливих груп, які не зазначені, але проживають у громаді	176/182
Освіта та соціальний захист	

<p>Існуючі послуги (для сімей, кількість дитячих садків, шкіл, медичних закладів, наявність гінекологічних служб, дородової допомоги та ін.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Біленьківська загальноосвітня школа I – III ступенів Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Лисогірський навчально-виховний комплекс «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Мар'ївський навчально-виховний комплекс «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Біленьківський комунальний дошкільний навчальний заклад «Веселка» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Комунальний заклад «Дитяча музична школа» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; - Комунальне некомерційне підприємство «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області (Біленьківська амбулаторія загальної практики – сімейної медицини; Мар'ївська амбулаторія загальної практики – сімейної медицини; Лисогірський фельдшерський пункт, Канівський фельдшерський пункт, Смолянський фельдшерський пункт) - Соціальними працівниками відділу соціальної роботи виконавчого комітету надаються соціальні послуги вдома самотнім людям, здійснюється соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах та ін..
<p>Транспортна інфраструктура</p>	<p>Через с. Біленьке проходить автошлях Т 0806 Запоріжжя—Біленьке — автомобільний шлях територіального значення. Загальна довжина — 33,5 км.</p> <p>На території Біленьківської сільської ОТГ налічується доріг загального користування протяжністю – 54 км.</p> <p>Найближчий аеропорт м. Запоріжжя (відстань від с. Біленьке становить 50 км).</p> <p>Найближчий морський порт - Бердянський морський торговий порт (відстань від с. Біленьке становить 240 км).</p> <p>Найближчий річковий порт - Запорізький річковий порт (відстань від с. Біленьке становить 40 км).</p> <p>Загальна протяжність доріг комунальної власності – 74,015 км, з них: асфальт – 70% ,</p>

Економіка та промисловість	<p>шлак – 25%, ґрунтова дорога – 5%.</p> <p><i>Основу економіку складає – сільське господарство.</i> В громаді функціонує 26 сільськогосподарських підприємств, з них: 8 приватних товариств, 17 фермерських господарств та Верхне-Хортицька сортодослідна станція, яка спеціалізується на вирощуванні та дослідіах рослин.</p> <p>Основні галузі рослинництва: вирощування зернових (озима пшениця, ячмінь (ярий + озимий), кукурудза) та олійних культур (соняшник, ріпак озимий, льон), садівництво.</p> <p><i>Промисловість.</i> Промисловість територіальної громади представлена двома підприємствами, з них:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ТОВ СП «НБУЛОН» здійснює зберігання та перевезення зернових та олійних культур (елеватор); -Підприємство Біленьківської виправної колонії № 99 БВК №99 яке спеціалізується на виготовленні сміттєвих баків, виробів із деревини, виробів з металу та ін..
Співпраця з міжнародними організаціями	Громада взяла участь у конкурсному відборі громад для створення центру надання адміністративних послуг (програма U-LEAD) та отримала перемогу.
Існуючі проекти в громаді	<ol style="list-style-type: none"> 1). Будівництво розвідувально-експлуатаційної свердловини та водопровідних мереж в с. Смоляне Запорізького району Запорізької області. Водопостачання с. Смоляне Запорізького району Запорізької області. (с. Смоляне, вул. Центральна); 2).Берегоукріплення с. Червонодніпровка Запорізького району Запорізької області; 3).Поточний ремонт приміщення сільської бібліотеки для створення молодіжного публічного простору - хабу «Селфі»; 4).Капітальний ремонт дороги по вул. 30 років Перемоги с. Мар'ївка; 5).Реконструкція будівлі дошкільного закладу для створення КЗ «Центр соціальної підтримки дітей та сімей «Ластів'ятко» з двох стаціонарних відділень: термінового влаштування дітей та малий груповий будиночок» на території Біленьківської сільської ради на базі будівлі дитячого дошкільного закладу в с. Лисогірка; 6).Реконструкція покрівлі , утеплення фасаду, реконструкція блоку з відновленням мереж водопостачання, опалення. Електроенергії Біленьківського КДНЗ "Веселка" Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; 7).Реконструкція покрівлі та утеплення фасаду Біленьківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області; 8).Будівництво модуля «Центр громадської

	безпеки»; 9). Реконструкція двох частини будівлі терапевтичного відділення КНП «Центр первинної медико – санітарної допомоги» для створення медичного закладу хоспісного типу – невідкладна необхідність сьогодення.
Бюджет громади	69 939 169 грн.
Локальні стратегії, плани дій та політики	План (стратегія) соціально-економічного розвитку Біленьківської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2020 року, затверджений рішенням сесії від 31.03.2017 № 02
Наявність координаційних механізмів для забезпечення гендерної рівності та/або механізмів участі громадян, в тому числі з вразливих груп) у прийнятті рішень	Проведено аналіз гендерно-орієнтованого бюджетування Програми соціальної підтримки ветеранів війни, праці, дітей війни, інвалідів, учасників антитерористичної операції та членів їх сімей (мешканців Біленьківської сільської ради), громадян, які переселяються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, інших соціальних груп населення, що перебувають у складних життєвих обставинах «Назустріч людям» на 2017 – 2020 роки (**інформація додається)
Наявність співпраці з поліцією, чи ведеться профілактична робота з домашнього/гендерного-обумовленого насилля?	Відділом соціальної роботи виконавчого комітету Біленьківської сільської ради ведеться профілактична робота, спрямована на попередження домашнього/ гендерного-обумовленого насилля. Також вказаний відділ та виконавчий комітет тісно співпрацюють з поліцією з цього питання.
Проблеми громади	1) незадовільний стан доріг; 2) застаріла матеріальна база; 3) недостатня кількість кваліфікованих кадрів; 4) відсутність полігону; 5) недостатне коштів місцевого бюджету для пере облаштування вільних будівель та приміщень комунальної власності в об'єкти соціального призначення (є проекти на створення дитячого будинку сімейного типу, хоспісу, пожежної команди, пункти поліції); 6) об'єкти соціального призначення потребують капітальних ремонтів; 7) врегулювання розміру земельного податку для одноосібників, як можливість збільшення надходжень до місцевого бюджету; 8) відсутність механізму впливу на перевізників, які діють на території, в зв'язку з не залученням представника ОТГ в тендерному комітеті облдержадміністрації.
Переваги та сильні сторони громади	1) людський потенціал. 2) природні місця відпочинку. 3) географічне розташування 4) наявність корисних копалин 5) позитивний досвід роботи з інвесторами 6) розвинена інфраструктура 7) збережена та розвинена мережа закладів соціально – культурного призначення

	8) наявність об'єктів комунальної власності для розташування закладів соціального призначення 9) наявність комунального підприємства зі спеціалізованою технікою
--	---

**** Інформація**

щодо проведення аналізу гендерно-орієнтованого бюджетування Програми соціальної підтримки ветеранів війни, праці, дітей війни, інвалідів, учасників антитерористичної операції та членів їх сімей (мешканців Біленьківської сільської ради), громадян, які переселяються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, інших соціальних груп населення, що перебувають у складних життєвих обставинах, «Назустріч людям» на 2017 – 2020 роки

Дана Програма була затверджена 04.01.2017 року на першому засіданні сесії Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області восьмого скликання. Протягом 2017 року, за результатами роботи із соціального напрямку та постійного аналізу виконання заходів Програми, до програми тричі вносилися зміни, останні з яких були за результатами проведення гендерного аналізу (виявлено, що її фінансування в більшій мірі поширюється на чоловіків (це учасники АТО, ветерани ВВВ, ліквідатори аварії на ЧАЕС, учасники бойових дій, воїни-інтернаціоналісти). На жінок припадає мізерна частка фінансів і передбачити кількість жінок, які звернуться за допомогою (матеріальна допомога на поховання або лікування), не можливо. Тому міжфракційною групою було запропоновано внести зміни до Програми, а саме – розділ матеріальної допомоги – Жінки, що мають статус «Мати-героїня». На кінець 2017 року було передбачено 342000 грн. Вдалося направити та використати коштів з бюджету Біленьківської сільської ради в 2017 році в сумі 195796 грн.

На 2018 рік Програмою передбачено 520500 грн. Станом на 02.10.2018 року направлено коштів з місцевого бюджету сільської ради та використано 405459,64 грн.

2017 рік						
профінансовано коштів, грн..						
	Матеріальна допомога на поховання, особам, які не досягли пенсійного віку та на день смерті ніде не працюють	Матеріальна допомога на оздоровлення та для вирішення соціально-побутових питань учасникам бойових дій, учасникам АТО та особам, які проходять військову службу під час мобілізації	Матеріальна допомога на оздоровлення та для вирішення соціально-побутових питань ліквідаторам наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС	Матеріальна допомога на лікування	Відшкодування коштів на проїзд хворим особам на гемодіаліз	Разом
Чол.	4000	92900	800	30600	4896	133196
Жін.	15000	2400	---	45200	----	62600
Разом	19000	95300	800	75800	4896	195796

У відсотках:

Чоловіки – 68%

Жінки – 32%

Продовження Додатку Б

2018 рік										
профінансовано коштів, грн..										
	Матеріальна допомога на поховання, особа м, які не досягли пенсійного віку та на день смерті ніде не працюють	Матеріальна допомога оздоровлення та вирішення соціально-побутових питань учасників бойових дій, учасників АТО та особам, які проходять військову службу під час мобілізації	Матеріальна допомога на оздоровлення та вирішення соціально-побутових питань ліквідаціям наслідків катастроф та Чорнобильські АЕС	Матеріальна допомога на лікування	Відшкодування коштів на проїзд хворим особам на гемодіаліз	Матеріальна допомога на привітання з ювілеєм	Матеріальна допомога на подолання надзвичайних ситуацій	Матеріальна допомога жінкам «Матерям-героїням»	Матеріальна допомога на придбання побутового обладнання для облаштування побуту в соціальному житлі для дітей сиріт	Разом
Ч	9000	75000	6000	69300	5592	---	2000	----	43101	209993
Ж	13000	1700	1000	14590	1466	2400	14000	16000	---	195466,64
Разом	22000	76700	7000	21520	7058	2400	16000	16000	43101	405459,64

У відсотках:

Чоловіки – 52%

Жінки – 48%

**БІЛЕНЬКІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА
ЗАПОРІЗЬКОГО РАЙОНУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

восьмого скликання
сорок дев'ята чергова сесія

РІШЕННЯ

16 жовтня 2019 року

№ 25

с. Біленьке

Про затвердження плану заходів Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області, щодо виконання національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2021 року

Керуючись статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 року № 113-р «Про затвердження національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, враховуючи рекомендації депутатів сільської ради на спільному засіданні постійних комісій, сільська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити план заходів Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області, щодо виконання національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2021 року згідно додатку 1 до цього рішення, що додається.
2. Призначити відповідальною за реалізацію та моніторинг виконання плану Заходів Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області, щодо виконання національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2021 року уповноважену особу з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, заступника сільського голови з гуманітарних питань Нотанову Марину Василівну.

Продовження Додатку В

3. Рекомендувати робочій групі з розробки Стратегічного плану сталого розвитку Біленьківської сільської об'єднаної територіальної громади інтегрувати до Стратегії гендерно-чутливі концепції.

4. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з питань охорони здоров'я, освіти, фізичного виховання, культури та соціальної політики.

Сільський голова

С. І. Зачепило

Проект рішення вносить:
Секретар сільської ради

К.В.Печуріна

Продовження Додатку В

Додаток 1
до рішення Біленьківської
сільської ради
від 26.10.2019 року № 25

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішення сільської ради
від 16.10.2019 р. № 25

План заходів
Біленьківської сільської ради Запорізького району Запорізької області,
щодо виконання національного плану дій з виконання резолюції
Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2021 року

№	Зміст заходу	Відповідальний за виконання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Створення та постійне оновлення бази даних осіб, які знаходилися/знаходяться в умовах дії військового конфлікту (учасники проведення ООС, внутрішньо переміщенні особи)	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	
2.	Вивчення та визначення потреб осіб, які постраждали або перебувають в умовах дії військового конфлікту шляхом опитування, анкетування, проведення круглих столів.	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	
3.	Формування та оновлення бази даних органів, установ, організацій, які надають послуги із захисту і підтримки жертв гендерно зумовленого насильства	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	

Продовження Додатку В

4.	Організація взаємодії виконавчого комітету, соціальних служб, поліції, громадських активістів з вирішення питань надання допомоги, захисту і підтримки жертвам гендерно зумовленого насильства	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	
5.	Розробка плану дій осіб, що опинилися у ситуації гендерно зумовленого насильства	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	
6.	Проведення інформування населення щодо дій у разі виникнення гендерно зумовленого насильства	виконавчий комітет сільської ради	2019 – 2020	
7.	Сприяти участі у навчанні посадових осіб місцевого самоврядування з питань реалізації резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»	сільська рада	2019 – 2020	
8.	Проведення інформаційно-просвітницької роботи щодо формування у молоді стійких норм культури миру, толерантності, протидії конфліктам	сільська рада	2019 – 2020	
9.	Підтримка формування активної громадськості: утворення громадських організацій, асоціацій, об'єднань, груп, гуртів тощо	сільська рада	2019 – 2020	

Секретар сільської ради

К. В. Печуріна

Концепція

Проведення спільної зустрічі між структурою ООН Жінки, її партнерськими організаціями, групами самопомоги та органами місцевого самоврядування, для обговорення співпраці щодо інтеграції питань «Жінки, мир, безпека» та гендерних аспектів у прогнозні та програмні документи розвитку громади

Мета: Проведення діалогу між групами самопомоги та представниками/-цями місцевої влади щодо урахування потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, хлопців та дівчат, в тому числі із уразливих груп населення, при формуванні та реалізації Стратегій соціально-економічного розвитку, програм, бюджетів, Планів дій 1325 профільних громад.

Основні завдання:

- Представлення Гендерного профілю громади групами самопомоги, обговорення потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, а також рекомендацій щодо урахування визначених профілем потреб у прогнозних та програмних документах громади.
- Обговорення процесу перегляду/розробки Стратегій розвитку, програм, Планів Дій 1325 та погодження рекомендацій щодо урахування у них потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, які мешкають у громаді.

Учасники/-ці:

- Керівництво громади: голова, заступник голови, секретар, депутати, члени виконкому, представники фінансового, економічного, соціального, освітнього, медичного, житлово-комунального (інфраструктурного) відділі, членів Координаційної ради з питань протидії домашньому насиллю, гендерної рівності та/або Робочої групи безпеки та соціальної згуртованості.
- 1-2 Мобілізаторки громади та 1-2 учасниці груп самопомоги
- Спеціалісти/-ки структури ООН Жінки
- Координатора/ки БФ «Український Жіночий Фонд»
- Експертка ГО «Бюро Гендерних Стратегій та Бюджетування»
- Експертка БФ «Єдність за Майбутнє»
- Експертка БФ «Українська Фундація громадського здоров'я»

Результати:

- Налагоджений діалог між групами самопомоги та керівництвом громади задля урахування потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, які мешкають у громаді, у програмних та прогнозних документах та бюджеті на 2020 рік та у подальшому.
- Погоджено включення представників/-ць груп самопомоги до робочих груп з розробки прогнозних та програмних документів громади.
- Обговорено співпрацю в рамках діючих чи потенційних механізмів забезпечення гендерної рівності у громаді (Координаційні Ради, Групи безпеки тощо.).
- Ознайомлено представників місцевих органів влади з Гендерним профілем громади, поточними результатами та планами діяльності груп самопомоги та партнерських організацій структури ООН Жінки на території громади.
- Погоджено інтеграцію гендерного та безпекового компонентів у Стратегії розвитку, програмні документи, бюджети, Плани дій 1325 профільних громад.

Програма

спільної зустрічі між структурою ООН Жінки, її партнерськими організаціями, групами самопомоги та органами місцевого самоврядування, для обговорення співпраці щодо інтеграції питань «Жінки, мир, безпека» та гендерних аспектів у прогнозні та програмні документи розвитку громади

Дата, час та місце проведення: 15 листопада 2019 р., Біленківська ОТГ, 14:00-16:00

14:00 – 14:15	Вступне слово та цілі зустрічі Керівництво громади, ООН Жінки
14:15 – 14:30	Коротке представлення поточних результатів діяльності, подальших планів та співпраці у громаді ООН Жінки
14:30 – 15:00	Представлення Гендерного профілю громади, потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, а також рекомендацій щодо урахування визначених профілем потреб у прогнозних та програмних документах громади. Мобілізаторка/учасниця групи самопомоги, ООН Жінки, партнерські організації
15:00 – 15:40	Обговорення процесу перегляду/розробки Стратегій розвитку, програм, Планів Дій 1325 та погодження рекомендацій щодо урахування у них потреб та пріоритетів жінок та чоловіків, які мешкають у громаді. Усі учасники/-ці Фасилітатор/-ка: ООН Жінки
15:40 – 16:00	Підведення підсумків. Визначення напрямів подальшої співпраці щодо внесення запропонованих змін для урахування потреб та пріоритетів жінок та чоловіків у прогнозні та програмні документи громади. Керівництво громади, ООН Жінки

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Печуріна Катерина Вікторівна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету соціології та управління, спеціальність «публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти katya19830@ukr.net,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Забезпечення гендерної рівності у місцевому самоврядуванні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Печуріна К.В.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Маліновська О.С.